

תקרא בשם חברונים לדאוג לטובת חברון להרימה בעזרתו ית' בשביל הכוונה הטובה הנ"ל, אך מפני השערוריות דהאי שתא לא בא עדיין הדבר לפועל וה' החפץ בהגדלת וחיזוק התורה והיראה יהי בעזרינו אי"ה, ונבוא אי"ה אל אמתות כוונתינו. והשנית הרבה הרעו המנהלים והגבאים דפה וגרמו אל הישוב בחברון להתמוטט ח"ו, המה לקחו להם לענין פרטי להוריד ולהשפיל כבוד הממונים בחברון באשר הם מבני המשפחה [משפחת אדמו"ר הזקן] ...⁴¹.

7. רכישת הנחלאות בחברון עבור הישיבה

בנוסף לגורמים שזכרו לעיל, נראה שעיקר הדחיפה לייסוד הישיבה והרמת קרנו של היישוב היהודי בכלל, באה בעקבות רכישת השטחים והבתים בחברון בשנים תרס"ח / תרס"ט. פעולות אלו הביאו להתחדשות והתעוררות היישוב, הן מן הבחינה הרוחנית והן מן הבחינה החמרית. שאיפתו החזקה של כ"ק אדמו"ר הרש"ב נבג"מ לעשות לחיזוק היישוב בחברון ולבססו ברוחניות ובגשמיות גם יחד לבשה צורה מעשית ביזמתו והשפעתו לרכישת ה, חצר האיסטמבולי והסמוך אליו⁴², שטח גרוב במרכז העיר שכלל מבנים רבים, שדות וגינות. בקונטרס

41. לרשום אצל שפירא כנ"ל, יש להוסיף על המצב הירוד ששרר בישוב שבחברון. ר' יצחק ב"ר ש' זלמן חזן [גבאי בית הכנסת של אברהם אבינו ע"ה שם] כותב לרשיל"א בכ"ג מנ"א תרע"א: „וכשבאתי לכאן [תחילת אותה שנה] תיכף געצבתי לבי בקרבי על ישיבתי בכאן, שאין בה לא רוחניות ולא גשמיות נגד ירושלים שלומדים בכל בתי המדרשים ויש שם ספרים הרבה ... הנפילה שנפל בעוה"ר העיר הק' חברון ברו"ג [ברוחניות ובגשמיות] ...". כך כותב גם ה"ר מרדכי דובער סלונים [ממונה וראש העדה בשנים תרנ"ה – תרע"ו, מצאצאי אדמו"ר הזקן] במכתב לרשיל"א אליעזרוב מ"ד טבת תרע"ב: „... אשר נתיאשתי בחשבי שלא יש תקוה ח"ו כאשר דברנו בזה כמה פעמים ...". ר' מנחם שמואל [סלונים] כותב לרשיל"א בער"ח כסליו תרע"ב: „... ובאמת התאונן [ר' אליעזר קלונסקי] על המצב דעיקר' מכל דו"ד אשר ירדה זה כבר נוסף מיום גסעי זה חמשה חדשים, עוד ירדה עשר מדריגות אחורנית ממש לארץ, ואף נתיאשו אם תקום עוד ולעלות למדריגה לאיזה אור. המצב באמת הן ברוחניות והן בגשמיות גורא ואיום מאד, הדלות והדחקות והעניות הן בקמה והן בתורה כו' והיהדות". עוד הוא מספר שם על ר' מענדיל סלונים שהיה מוכן ונגמר אצלו לעקור דירתו ליפו, ומכיוון ששמע על ביאת המשפיע הזר בו ונשאר בעיר.

42. מכתב אדמו"ר הרש"ב נ"ע, לר' ישעי' ברלין, מיום א', אח"ש תרס"ה: „... והנה בהיותי בפ"ב אמרתי לבנו שר' ש' שצריכים לחשוב בדבר בנין בתים בעיה"ק חברון ת"ו, אשר בזה תלוי חיזוק ישיבת חברון ת"ו, כאשר דברתי בזה רבות עם כבודו. ובפרט כאשר יבנו כעת בתים בעיה"ק ירושלים ת"ו בעד סכום כזה, תתבטל ח"ו ישוב חברון לגמרי, כי הכל יפנו לירושלים מפני הדירות ... ולפ"ד צריכים להשתדל בכל תוקף לחיזוק ישיבת חברון ...". וראה עוד במכתב ממוני הישוב האשכנזי בחברון, הר"ר מרדכי דובער סלונים, והר"ר בנימין ריבלין להרשיל"א, מיום י"א מרחשוון תרס"ו: „ממכתבו הנכתב בכ"ו אלול תיכינו בכליון עינים לקבל מכתבו בבשורה טובה כי הצליח ה' בידו ע"ד קנית הנחלה הידוע, כי זה יסוד מוסד להרמת קרן ישוב עיקת"ו, כאשר כבר הארכנו

קריאה נאמנה שפורסם לרגל הקמת הישיבה⁴³ מתואר: „ארמון גדול ורחב ידיים בית חומה נהדר מאד נעלה, אשר יכיל בקרבו שמנה עשר דיורים מפוארים עם כל תשמישיהם, גם שלשה בורות גדולים חצובים בו, אשר יספיקו מימיהם בשפע רב לכל הדיורין, גם שדות גדולות סביבותיו הראויות לבנות עליהן עוד הרבה דיורין, גם בית מלון גדול לעוברים ושבים שנשכר במאתים רז"כ לשנה...“, לאחר מחצית השנה נרכש שטח סמוך, כלומר: „חצר סמוך להארמון הנ"ל, אשר גם הוא יכיל בקרבו ארבעה דיורין מרווחים וחנות גדולה ומרתף תחתיו“⁴⁴.

רכישות אלו ותרומתן לחיזוק היישוב היהודי בעיר, ובעיקר לעדה האשכנזית — חבדי"ת פרשה נכבדה היא שהרבה כוחות הושקעו בה, וכרוכה היתה בפעילות רבה ומאומצת. ה"חצר" או בלשון התושבים, דיר איסטמבולי היתה רכושם של הגביר אברהם רומאנו ואשתו רבקה בת ר' יוסף די טולידו מתושבי קושטא (ודיירה לרוב היו מיוצאי קושטא), שנקלעו לקשיים כספיים, ולרגל הצורך להשיא את בתם ביקשו למכרה. ברכישת הנחלה הזו התעניינו גורמים שונים (ערביי העיר, גורמי המסיון, וחברת האליאנס למטרת הקמת בית ספר)⁴⁵.

בזה כמה פעמים, וידוע גם לכבודו גודל התשועה שיהי מזה לעי' ת"ו בכלל שלא תיפול ח"ו בידי כל ח"ו וכוללנו בפרט, ותקוותינו חזקה מאחר שיצא מפי כ"ק אדמו"ר שליט"א וצוה לכת"ר ... וגם החח"מ [רבי חיים חזקיהו מדיני בעל ה"שדי חמד"] ז"ל חפץ בזה מאד במס"נ ממש, כאשר ראה ממכתביו ששלח להגרי"ב [להגביר ר' ישעי' ברלין] וגם לכ"ק אדמו"ר שליט"א כתב מזה ... שכתב לנו הבשורה טובה ישכ"ק אדמו"ר נכנס בענינינו להרים ישיבת עיק"ת וגם פעל ועשה... ומי יתן והי' שיבוא לפה אחד משפיע דא"ח, כאשר כתב שכ"ק אדמו"ר שליט"א נתן דעתו ע"ז והבטיח לשלוח לנו אחד, ובאמת שזה נחוץ מאד, ומהעיקרים להרמת ישוב עיקת"ו...". מכתב כ"ק אדמו"ר נ"ע לרי"ב נזכר גם במכתב הרשיל"א לוועד החברוני שבחברון מח"י מרחשוון תרס"ו: „...וביום ד' שלאחר יו"כ נסעתי לריגא ובידי מכ' מכ"ק אדמו"ר שליט"א להגרי"ב שליט"א והגה את אשר שאלתי מאתם בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א אם אפשר לקנות...“.

43. ראה להלן, ליד הע' 87 — 89.

44. תיאור מלא ומפורט של הנחלה, למיצריה, גבוליה, שכניה ודיירה מצוי במכתבי הר"ש הויזמאן אל אדמו"ר הרי"צ נ"ע.

45. פרטים אלו נזכרים במכתבים אחדים שלאותו הזמן. ראה למשל מכתב אדמו"ר הרי"צ נ"ע לר"ש הויזמאן מיום ט"ו מ"ח תער"ב: „...הנני זוכר כהיום המועצה הראשונה אשר הי' בינינו, כ"ק אדמו"ר הרה"ק שליט"א ואני, קראנו המכתבים אשר בהם שפך נפשו על גורל עיר הקודש, באם שיוקנה חצר רומאנו בידי אחת המוסדות החפשיים כמו יק"א ואליאנס, ויעשו מוסדי לימוד חיצוניות ותדומה וח"ו וח"ו י'הרסו גם שארית הפליטה, ומה גם מכתב הדאק' בא כח המיסיאניערים באנגליא אל כבודו...“; וכ"ה בטיוטה של מכתב לגביר ר' ישעי' ברלין בריגא (נכתבה כנ' בידי הרי"י סלונים): „עתה, עתה ... בקניית נחלת רומאנו הי' המפורסמות אשר בזה תתרומם ישוב עיקת"ו, וכן להיפך ח"ו אם תפול בידי עוברי רצונו יתברך ח"ו... כי זה כמה פעמים אשר פחדנו כי אבדה ח"ו תקוותינו, כי השטן מרקד על כל דבר טוב, ולפי ערך תקוותינו שתיפול הנחלה ביד ישראל כן הגויים מתאמצים לקנותה ברוב הזן...“, וכן מודגש דבר זה במכתביו הרבים של הר"ש הויזמאן לאדמו"ר הרי"צ נ"ע, להרשיל"א ועוד.

כמעט שנגמרה מכירתה לאחר מנכבדי הערבים בעיר, גודע הדבר לר"ש הויזמאן, סוחר אמיד ומתקיפי הקהילה, שקשור היה עם רומאנו, והצליח להשפיע עליו להמנע מן המכירה הזו, והבטיחו להשיג קונה יהודי בעד אותו הסכום שעתיד היה לקבל⁴⁶. בד בבד היתה התעוררות לענין זה, שנשתלב עם רעיון הקמת הישיבה, ואף הגאון הרח"ת מדיני מחבר „שדי חמד" נכנס לעבי הקורה ופנה במכתבים לאחים הגבירים ר' חיים ישעי' והרש"ב ברלין מעשירי החסידים בריגא שיממנו את הרכישה ויגאלו את הנחלה הזו⁴⁷. כן פנו בענין הרמ"ד סלונים⁴⁸, ובנו הרש"ז שהיה רב החסידים ביפו⁴⁹. פעלו בענין זה במרץ רב הרשי"ל אליעזרוב רב העדה

46. הרש"ה טיפל בקנית ומכירת נחלה זו למעלה מחמש שנים. ויש גם שניסו לרכשה מידו או לעוקפו, ראה המכתבים הנז' בהע' 45 ובהע' 47: „ובעינינו ראינו חסדי ה' כי ביום אחד כמעט גמר רומאנו מכירת הנחלה לגוי גביר ... מתושבי חברון ...", וכן במכתבים נוספים.

47. בשולי מכתב רי"י סלונים לרשיל"א מיום ז"ך אייר [תרס"ה]: „... סדרתי מכתבים חמים מאד בדבר קניית החצר הנז' בשם א"א שליט"א [הוא הרש"ז רב החסידים ביפו] וגם להחח"מ [בעל ה„שדי חמד"] עשיתי נוסח חם מאד שכתבו בכ"י [בכתב ידו] ממש ... וכבר כתבנו לכ"ק אודות זה, וימצא אצלו העתקה מהמכתב הנשלח להגרי"ב [להגביר ר' ישעי' ברלין] מא"א ומא"ז [הר"ר מרדכי דובער] ומהחח"מ". וראה גם במכתב אחר לר"י ברלין (טיוטא שנכתבה כנ' בידי רי"י סלונים הנ"ל): „... מאז נתעורר עט"ר הגאון החח"מ זצ"ל וכתב אליו בזה מכתבו מעומק לבבו, בידעו כי בזה תלוי כל אושר ישיבת עיר מנוחת אבנה"ק זיע"א ... אף הגאון זצ"ל טרם עלותי השמימה ביקש והפציר בידידנו הגביר מו"ה שמעון הויזמאן ... כי ישתדל בכל תוקף ועוז לבל יפול הנחלה הק' ביד גויים וכו'. ... ניקרא נא את מכתב הגאון ז"ל אליו אשר בו כותב לו בפ' פסק כי הנחלה הזאת טוב לו מעשרה בנים ... כי דברי הגאון הצדיק החח"מ ז"ל אשר הבטיח לנו כי עפ"י תשובת כת"ר לו, לבבו יגיד לו כי בו בחר ד' להיות גואל ומושיע לישיבתנו, ויהושע ינחיל את הנחלה הק' הזאת לאשרינו ...”

את מכתב התשובה של ר"י ברלין לבעל ה„שדי חמד", ראה להלן בנספח. על פעילותו הנמרצת של בעל השד"ח בקשר עם הנסיונות להקים בית ספר מודרני בחברון והתנגדותו החריפה לכך, ראה בקבוצת המכתבים שבשולי מאמרו של מ' בניהו, רבי חיים חזקיהו מדיני, פרקים מתולדותיו, חמדת ישראל, ירושלים תש"ו, עמ' 204—212. עוד לפני כן רכש ר' ישעי' ברלין בתים בירושלים ביזמת הגרש"ז מלובלין בעל „תורת חסד", כנזכר במכתבו הנ"ל לבעל השד"ח, וכנזכר במכתב אחיו הרש"ז ברלין להרשיל"א מכ"ב תמוז תרס"ו, ר' להלן בנספח). אחיו הרש"ז רכש בית בחברון (ראה להלן בנספח ב„רשימת ההקדשות" של העדה האשכנזית בחברון). במכתב הרש"ז הנ"ל נידון ענין בנית קומה נוספת לבית זה, שלצורך זה הוא מקציב סך של 1000 ר"כ, ומבקש התחייבות הממונים שלא ידרשו ממנו סכומים נוספים לצורך זה.

48. ראה לעיל הע' הע' 42 ומכתב הריי"ס לעיל הע' 47.

49. ראה לעיל הע' 47, ועוד שם במכתב הריי"ס מו"ך אייר [תרס"ד]: „... ד. והיא העולה להוציא לאור רעיון א"א שליט"א שהרי"ב יקנה חצר הסטאמבולי ואי"ה אחרי אלה תכון ממלכת רבנותו באמת ויראה נחת ...”.

בחרון, ולפי בקשת כ"ק אדמו"ר הרש"ב נבג"מ נסע בעצמו להשפיע על הגבירים הנ"ל⁵⁰, ועוד שלוחים יצאו מחרון על אודות זה⁵¹, בעיר עצמה פעל הרבה הרב י"י סלונים בן הרש"ז הנ"ל, שלימים היה רבה האחרון של הקהילה האשכנזית בחרון⁵². ספורים אחדים נפוצו בענין אמצעי הרכישה והשגת הכסף פים ובנוסחאות שונות⁵³, אך לגבי מחצית מתיר הרכישה נמצא כתוב שהבטיח

50. מכתב אדמו"ר הרש"ב נ"ע, לעיל הע' 42: "... ובקשתי את ש"ב הנוכחי ידי"נ הרה"ח הרש"ל שי' אשר יסע בשביל זה לריגא, כאשר נהירין לו כל פרטי הענינים בזה, וכאשר המצב הרוחני של חחרון גוגע לו בפנימיות נפשו ולבבו בלי שום פני' לעצמו ח"ו...". וראה גם מכתב הרש"ל"א לועד התברוני בחרון מח"י מרחשוון תרס"ו: "... קודם ר"ה הודעתי להם מנסיעתי לריגא... וביום ד' שאחר יו"כ נסעתי לריגא ובידי מכ' מכ"ק אדמו"ר שליט"א להגרי"ב שליט"א, והנה את אשר שאלתי מאיתו בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א אם אפשר לקנות בעשרה אלפים והמותר יהי' במשכנתא, הי' דעתו אז כי אפשר יתגלגל הדבר להשיג הסך הזה במזומן בעזרה"י, ועל המותר יעשה אקציעס מבני חמישים ר"כ ועד אלף ר"כ, וימצאו הרבה מאנ"ש ה"י אשר יקבלו האקציעס, וכמה אנ"ש כבר הבטיחו לקבל, ובמשך השנים יגאל החצר כולו... והנה אחר כל ההשתדלות העצומה עם הגרי"ב נ"י זאת היתה הסכמתו, שהוא יתן המחצה במזומן, אך בתנאי גמור קודם למעשה שהמחצה השני' יהי' ג"כ במזומן דוקא באופן שיהי' נגמר הקנין להקדש, וואקף, תומ"י בהחלט, ולא יהי' אחר כך עוד טענות וכאב ראש כלל. כי אמר אם הוא יקח המחצה והמחצה ישאר במשכנתא כנ"ל, מי פתי יקח עוד אפי' אקציע אחת, הלא יאמרו וכי הגרי"ב אינו יכול לתת גם הנותר, כי הכל גדיבים בשל אחרים, ובפרט עליו, ובעל כרחו יהי' מוכרח לתת גם מחצה הנותר, כי יעשו נגדו כמה מיני תחבולות ע"י בעל המשכנתא למכור החצר להוציא מעותיו, וכדומה...".

51. מהם ר' שמואל תנחום שוחאט, ראה מכתב לרח"י ברלין מו' שבט תרס"ז [נראה שהוא מממוני חחרון הרמ"ד סלונים והר"ב ריבלין]: "... והנה שולחים מאתנו את פרשת דברינו היוצאים מקירות לבבנו ע"י ציר אמונים ה"ה המוכ"ז הרה"ח וכו' מוהר"ר שמואל תנחום יחי' שוחאט מתושבי ויקרי עיקת"ו, שד"ר מיוחד לכרומע"ל, למען יוציא כרומע"ל מכח אל הפועל את הבטחתו הנאמנה, הן בעל פה והן במכתב תשובתו להגאון הצדיק החח"ם זצ"ל. והגאון זצ"ל קודם פטירתו מסר לידי ידידו הר"ש יחי' הג"ל... את העתק מכתבו באריכות ברשפי אש אשר שלח לכרומע"ל ותשובת כרומע"ל אליו בהבטחה, וכך אמר לו הגאון זצ"ל שבטחונו חזק שע"י כרומע"ל תהי' ישועת עיה"ק חחרון ת"ו בקניית הנחלה הזאת...".

52. ראה הע' 47 והע' 49 לעיל.

53. בהמשך הפעילות הזו לא נזכרים שוב האחים הגבירים רח"י ורש"ז ברלין, וכנ' משכו ידם מהשתתפות ברכישת הנחלה הזו. מסתבר שאדמו"ר הרש"ב נ"ע המשיך ברעיונו הנז' להוצאת אקציעס, וזאת על כל סכום הרכישה. במכתב אדמו"ר הרש"ב נ"ע לרש"ל"א מו' אד"ש תרס"ח נאמר: "... גם בענין החצר לא שבעתי גחת כלל, יגענו והשגנו ת"ל רשיון הממ' דאשכנז ועשינו האקציעס ועלה הוצאה ע"ז יותר מאלף וג' מאות ר"כ, אשר זה נתן ידידנו הרש"ג שי' [ר' שמואל גור ארי']...". על ענין זה כותב ר' יהושע מונדשיין, מגדל עז, כפר חב"ד תש"מ, עמ' תקנב: על פעלו של הרש"ג ע"ה בקנין הבתים סיפר לי ר' רפאל הכהן שי' מאשר שמע מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע

הגביר ר"י ברלין להרשיל"א בבקרו אותו בשליחות כ"ק אדמו"ר הרש"ב נבג"מ⁵⁴. הפעילות הזו נמשכה כמה שנים עד שביום כ"א מנחם אב תרס"ח רכש הר"ש הויזמן בשליחות כ"ק אדמו"ר הרש"ב נבג"מ את הנחלה מידי הג' רומאנו בסך 22.000 רובל⁵⁵, וביום י"ב תשרי תרס"ט נערך שטר המכירה מרומאנו לר"ש

באחת מהתועדויותיו בלנינגרד (בין השנים תרפ"ד — תרפ"ז). וכה פתח אדמו"ר זי"ע: רס"ג היה תיקון המוחין, ורש"ג תיקון המידות; ומעשה שהיה כך היה: כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע קיבל פעם מכתב מהרה"ג בעל ה"שדי חמד" כי אחד הבתים המרכזיים שבעיה"ק חבורן עומד להימכר לאחד המוסדות החפשיים או לרשות המסיון ח"ו, ונזקקו לסכום כסף גדול לפדות את הבית ולהצילו מידם, בערך עשרים וחמשה אלף רובל. אדמו"ר נסע במיוחד לשם כך למוסקווא וקרא אסיפה מעסקנים וגבירים, וגם אני נסעתי עמו. אדמו"ר הראה להם את מכתבו של השד"ח, והדגיש את חשיבות ענין ההצלה — אך ניכר היה כי השומעים מקבלים את הדברים בקרירות ואינם נלהבים כלל לנתינה זו. בלילה נכנסנו איש לחדרו, אדמו"ר בחדר מיוחד ואני בחדר אחר, ובקומי לפנות בוקר ראיתי והנה מעטפה תחובה תחת הדלת ועליה כתב ידו של הרש"ג. בפנים מצאתי מכתב מהרש"ג שבו כותב כי לא יכול יותר נשוא את אדישותם של הגבירים האחרים, והוא עצמו נחלץ לתת את מלוא הסכום מכיסו. אך זאת בשני תנאים: הא' שהבית שיקנו יהיה נרשם על שם אדמו"ר ועל שמי, והב' שאף אחד לא ידע ממעשה נתינה זו. וידעתי בו ברש"ג — סיים מוהרי"צ — כי מצבו האמיתי באותה שעה היה גרוע מאד, והיה נתון בגירעון כספי חמור, אך הבנקים לא ידעו את חומרת מצבו והמשיכו לתת לו באשראי (קרעדיט). וראה כהנ"ל ב, "לשמע אוזן" (ברוקלין תשכ"ג) עמ' 133—134 בקצת שינויים (והוא מהתועדות י"ט כסלו תרפ"ה או תרפ"ו), ושם שכשסר לו אדמו"ר מוהרי"צ לאביו את הכסף השיבו אדמו"ר מוהרש"ב: "רס"ג... האט אויפגעטאן מוחין ביי אידען, און רש"ג האט אויפגעטאן מידות ביי אידען".

מן המתברר כאן צריך לומר שחלו אי-דיוקים במסירה זו. הקשיים בהשגת האמצעים נמשכו, ובהתאם לאמור במכתב אדמו"ר הרש"ב נ"ע שבתחילת ההע' הזו אפשר שכוונת הסיפור הנ"ל הוא לסכום הנדרש עבור הוצאת האקציעס. מן המכתבים שייזכרו להלן יוצא, שסכום הרכישה הועמד לרשות אדמו"ר הרש"ב נ"ע בהלוואה ע"י הגביר ר' ליפא גאליערקין, מקורות הפירעון לא נתבררו במכתבים.

במכתב אדמו"ר הרי"צ נ"ע מט"ו מרחשוון תער"ב, נזכר שכסף האקציעס מונח עדיין בשלימותו, ראה להלן ליד הע' 77.
54. כנ"ל הע' 50 ובהע' 51.

55. ברכישה זו קבל הר"ש הויזמן, חלק מן הכסף מליובאביטש והיתרה השקיע מכספו בתורת הלוואה, להיפרע מליובאביטש כאשר יעביר את הנחלות על שם אדמו"ר הרש"ב נ"ע או למי שיצווה, פרטי התשלומים והשטרות הם ע"פ רשימת סדר התשלומים והקבלות שערך הרשיל"א. עדי השטר היו: מנחם מענדיל לעווי, אברהם בן יוסף הלוי, ומקויים ע"י החכם באשי הרב סולימן מנחם מני. סדר התשלומים והקבלות: 5.000 רובל ביום י' סיון תרס"ח: 5.000 רובל ביום ו' אלול תרס"ח; 5.000 רובל בכ"א אלול תרס"ט. ב"ט שבט קבל 7069 פראנק ע"ח קנייתו את החצר הקטנה הסמוכה.

הויזמן⁵⁶. הוסכם שלאחר שיקבל רש"ה מליובאביטש את הכספים שהשקיע יעביר את הנחלאות על שם כ"ק אדמו"ר הרש"ב נבג"מ⁵⁷.

מחמת קשיים בהעברת הרישום, נתבקש רש"ה להעביר תחילה את הנחלאות על שמו של הגביר הר' שמחה שיינפינקל מירושלים, הטיפול בכל אלה נתמשך גם כן כמה שנים, עמל רב בענין זה נותר עוד לאחר זמן להרז"ה עד שהצליח להביא סדרים בכל התסבוכות שבנידון⁵⁸. בי"ג אייר תרע"ב נערך שטר מכירה מרש"ה לשמו של הר"ש שיינפינקל⁵⁹. ביום י"ט שבט תרע"ג מברך כ"ק אדמו"ר הרש"ב נבג"מ על המוגמר⁶⁰, על העברת רישום הנחלאות על שמו.

ביום י"ט שבט תרס"ט רכש עוד הרש"ה עבור כ"ק אדמו"ר הרש"ב נבג"מ גם את החצר הקטנה הסמוכה לחצר הנ"ל מידי המשומד דאוד טופיק אפנדי בסך 7069/85 פרנק⁶¹.

אוצר החכמה

56. השטר הזה נערך בקושטא ונחתם ע"י: אברהם בן למעלת הגביר המנוח וכו' כמוהר"ר חיים ישראל רומאנו ואשתו רבקה ב"ר יוסף די טולידו (צ"ל במס"ק — ציוותה לחתום במסירת קולמוס). העדים: יצחק הלוי ומואזי כהן. למחרת אושר ע"י הרב חיים נחום, מ"מ ה' באשי בארצות תוגרמה מטעה"מ יר"ה. השתמשתי בהעתק שנעשה בחברון בי"ד אייר תער"ב, מקויים ומאושר ע"י אברהם הלוי ויוסף יצחק נאה בה"ר מענדיל.

57. כמפורט במכתביו הרבים של הר"ש הויזמאן לאדמו"ר הריי"צ נ"ע, וכמפורט ברשימה שנזכרה לעיל הע' 55: „ורצוף להשט"מ הנ"ל כתב הודאה מהח"ב הרסמ"מ [מהחכם באשי הרב ר' סולימאן מנחם מאני] הנ"ל מפי המוכר והקונה הנ"ל, שכל הנחלאות הנ"ל נקנו בעד מרן כ"ק אדמו"ר שליט"א דליובאביטש ומכספו, ושמוחוייב הקונה הנ"ל להעביר את כל הנחלאות הנ"ל בשם מי שיגמור אומר עליו כ"ק אדמו"ר שליט"א בלי שום טו"מ ודו"ד כו' וחתום עלי' הרסמ"מ הנ"ל".

58. כפי שעולה ממכתביהם של הרשיל"א, הרמ"מ נאה, הר"ש הויזמאן והרז"ה. ראה למשל מכתבו של הרז"ה מכ"ח אייר תער"ב: „... וגם פעולת החצר ... אם היו כותבים שלשה ימים ושלשה לילות לא יספיק לכתוב התלאות שעברו על דבר זה ופועל ממש, כמה ימים הייתי מרגיש מרידות בנפשי כשהייתי מעלה על הרעיון ענין זה. וגודל הנס אשר עשה ד' לנו הוא הפלא ופלא, ומגודל הדבר לא שיערתי ששייך לדבר אודות זה, ממש כמו אם הי' ספינה גדולה עם אנשים מיטרפת ח"ו באמצע הים ואח"כ הציל אותם ד' שייך להאריך הדברים בזה, הלא הענין בעצמו הוא די ותו לא, כן הדבר הזה...".

59. בשטר זה נקוב הסך שבעה ועשרים אלף פראנק שקיבל ר"ש הויזמאן מיד הקונה הרב הגביר מוהר"ר שלום שמחה בה"ר נתן נטע שיינפינקל והשאר עד תשלום סך שמנה ועשרים אלף ושבעה מאות רובל כסף קבל מאדמו"ר מליובאביטש. עדי השטר: שלמה זלמן בר"א האוולין ומ' מענדיל בהרצ"ה נאה. וכן חתם המוכר שמעון הויזמאן בהר"ל. קיים את השטר: הצעיר סולימאן מנחם מני.

60. „... ת"ל אשר נגמר מסירת הנחלאות על שמי למז"ט, יתן השי"ת שיהי' בהצלחה בכה"פ ברו"ג. ויעזור לנו השי"ת להגדיל ולהרחיב קנינינו בעה"ק חברון ת"ו, ויהי' בזה הגדלת והרחבת עה"ק במצבה הרוחני והגשמי, ושיושלם רצון כ"ק אבותינו רבותינו הק' צוקללה"ה נ"ע זיע"א...".

61. מכתב הרש"ה לרשיל"א, י"ג תשרי תרס"ט. לדבריו נתעורר לקנייתה עפ"י

להשיבו לחיק האמונה הטהורה ולהכניס בתוכו געגועי אש קודש לחיים האמיתיים.

הבחור הקרקאי, הבונדאי לשעבר, המשכיל והסוציאליסט, לבו נהפך בקרבו להיות לאיש אחר, ובדברו על המומנט המכריע הזה בחייו אמר ככה:

"רק עתה יש לי מושג מהכח הטמיר והנעלם שבהאמונה הטהורה, מרגיש אני שנולדתי מחדש, והזמן הקצר שנשאר לי לחיות (הוא סבל משחפת וימיו היו ספורים) אדע המטרה האמתית שבחיים".

באחד ממכתביו לרי"י סלונים, מי שטיפל בכל הענינים המשרדיים של הישיבה בירושלים (בימים ההם היה כל הקשר של חברון עם חו"ל דרך ירושלים בלבד), מתגלה ישרו הקפדני של הרו"ח ועמידתו על קו האמת, וגראית גם דעתו על דרך הנהגת המוסדות והישיבות באה"ק:

פעה"ק חברון ת"ו, י"א מנ"א תרע"ב
לכבוד ידי"ג הרה"ח מוהר"ר יעקב יוסף נ"י סלאנים
אחדשה"ט,

מכתביו קבלתי לנכון. ע"ד המכתב לדווינסק תקנתיו ומחקתי שתי תבות והגהתי מלעיל, ולהעלים עין א"א, מפני שצריך לי לחתום, וזאת אומר לכמע"ל כי אנו צריכים לעשות הסכם חזק שלא לשקר, כשכותבים בדרך הפלגה זאת אינו שקר כי הכל יודעים דרך העולם כי ומי יודע מעלת ערך הענין הנעלה, ואפשר שכל מה שכותבים אין בו שום הגזמה, ואפשר יכולים לכתוב עוד יותר, אבל לכתוב שקר אסור ע"פ הדין, הן מצד מדבר שקר תרחק כי ועוד שזאת גחשב לגזילה, כי הלא הוא סומך עלינו, ועוד שאינו ע"פ נימוס האנושי, למשל נצייר זאת עלינו, אם ה"י אחד משקר עלינו שהוא פועל בעסקינו וה"י מטריד עלינו שנשיב לו לעתים קרובים ואח"כ ה"י נתוודע אצלנו שאין ממנו שום עזר אפי' על פרוטה, בוודאי לא היינו רוצים לסבול זאת, וגם מלבד זאת מה הוא בא לשחק עלינו, וכן אצלי הדבר הזה. ובאיזה דרך שנקבל עלינו כן יסייע אלינו השי"ת, וכוונתי גם על כמע"ל, כי כפי שאני רואה שבטבע תולדתו אינו שייך כמע"ל לענינים אלו — רק מפני שהענין הכריח מעט מעט, וגם יש שהורו היתר בזה וגם עשו זאת למצוה, אבל באמת אני רואה שבני אה"ק אינם מוכרחים כ"כ לשקר, כי עסקיהם יכולים להנהיג בכשרות, והלא ההוצאות ע"ז אינם גדולות, רק להזכיר למי שמבקש לטוב, ויותר אינם מבקשים, ולמה לא ישלימו זאת. ואם אירע שלא מלאו אין צריכים להעלים זאת. ועתה לא טוב לי ע"ד היא"צ של הברלינערס, מה נעשה כי לא מלאו אותם, היא"צ של רש"י שכתתי וע"ד היא"צ של ר' ישעי' ז"ל הזכרתי זאת מקודם לרש"י, אבל משמעות שאינו מונח בזה כ"כ, כי אח"כ נודע לי שלא עשה מאומה בזה. לכן אין אני יודע מה לעשות בזה... אבל בחתימתי לא אעשה זאת בשום אופן כי זאת נתקן לעשות חותם בביהמ"ד של אאע"ה והם יחתמו על היא"צ, וידעו שעליהם מוטל, ואם ישקרו יהי מוטל עליהם העוון כי...

תכתבו מכתב להאברך הג' צבי הירש גורארי' משמי ותודיעו לו מכל פרטיות הישיבה, וגם תבארו שלא כמו שדימה בכל פעם לבטל בני אה"ק, רק שהוא טועה בזה ויש יקרי ערך, וגם אנו מקוים שמהמוסד הזה יצאו ענינים גדולים. ואיך שלומדים דא"ח ונגלה וחיים חיי צער ודוחק, ולא ילמוד משל כלל מאותם המסבבים בחו"ל, ויהי בדרך ידידות, וגם להודיעני משלומי הטוב כו'. וכמו"כ בסגנון הזה מכתב לפאליק גור ארי', וכמו"כ לג' האחים לכאו"א בפני עצמו לשמואל ולנתן ולמענדיל רק בסגנון אחר. מסדרי הישיבה ומהחצר איך שעתה גשתכלל בטוב ובהדר, לאחר שיצאו לרשות אחר, מהקנים אותם בכל הדר, ואיך שהישיבה שם בחצר וזהו פאר ממש נגד כל אה"ק כו' ותכלית כוונת אדמו"ר שליט"א, ואיך שטוב וישר הי' אם הי' איזה פעם מתוודעים אלינו באיזה מתנה; הגם שבוודאי ידוע לי שידם הוא בראשונה לכל עניני אדמו"ר שליט"א, אך כדי שידעו אברכי ובחורי חמד דעה"ק חברון ת"ו איך שיש נכבדי אנ"ש שחושבים עבורם ונתונים לרצון אדמו"ר שליט"א, אשר גם עליהם יפעול זאת רושם גדול כו', ולכן יהי מפורט לחלוק זאת להאברכים והבחורים שיבררו אותם בפרט כו' וכמו"כ מכתב כזה להג' שמואל מכל טריינין...

11. חזרה לליובאביטש ובית אדמו"ר תרע"ה — תרפ"ב

ימים אחדים קודם פרוץ מלחמת העולם הראשונה, יצא הרז"ה לליובאביטש. סיבת נסיעתו אינה ברורה. אפשר שהיתה לשם חיזוק מעמד הישיבה והתפתחותה וביקור אצל אדמו"ר הרש"ב נ"ע ואפשר שעמדה על הפרק השאלה אם להמשיך בא"י. כפי המשתמע ממכתבו של הרז"ה לנו"ב מיום כ"ט מנ"א תרע"ד הנשלח מדאצע דוואלשע לא אבתה זוגתו להשאר במקומה וביקשה לשוב. מכתב זה כתוב תחת ההשפעה המזעזעת של פרוץ המלחמה העולמית הראשונה והתערערות מוסדות תבל. הרז"ה מוסר כי ביום הקודם נכנס אל אדמו"ר הרש"ב נבג"מ, ואדמו"ר התעניין במיוחד במצבם ושלומם של זוגתו והילדים הרכים. בענין התנגדותה להשאר ורצונה לחזור אמר אדמו"ר נ"ע כי אין השעה כשרה עתה לדון בענין זה.

ביציאתו הניח הרז"ה את זוגתו מטופלת בשמונה ילדים רכים ולאחר שהחלה המלחמה וכאשר תורכיה הצטרפה לצד גרמניה, נעשו אזרחי רוסיה לאזרחי ארץ אויב, ונצטוו לעזוב את הארץ. בני המשפחה עם בחורי הישיבה שמחו"ל גורשו ודרך מצרים באו חזרה לרוסיה.

על פעולותיו והתעסקויותיו של הרז"ה בליובאביטש מטעם כ"ק אדמו"ר הרש"ב נבג"מ מצאתי רשימה קצרה כתובה על פנקסו⁹⁹:

נסעתי מאה"ק י"א תמוז תרע"ד ובאתי לליובאוויץ במנ"א לאחר שכבר התחילה המלחמה העולמית, ואדמו"ר נ"ע הי' אז על הדאצע סמוך לליובאוויץ הנק' דוואלשע, והי' [והייתי] שם אצלו על הדאצע עד ר"ה, והוא הי' אז אבל על אמו הרבנית והי' מתפלל לפני העמוד,

ועתה נשאר עלי לחשוב בדבר הישיבה בירושת"ו אשר אין רצוני לגשת אל הענין עד אשר יהי בה משגית שאוכל לסמוך עליו שיהי הכל כראוי...
 כאשר כל מגמתינו שילמדו בני הישיבה דא"ח תניא ולקו"ת וכו' ותהי ההנהגה בתפלה ובעבודה ע"ד החסידות. ומטרת כוונתי אשר המשגית הוא יאמר הדא"ח הן מה שילמדו בכ"י בפנים והן באמירת דא"ח בע"פ בש"ק ויו"ט, ובזה הנני שואל ומבקש מכבודו להודיעני אם גיסו הר"מ שי' מסוגל לזה שלכהפ"ח באיזה משך זמן לא רב, יוכל להיות משפיע בדא"ח, וגם בכללות אם מקבל עלי השגחת הישיבה ורצונו בזה, ואם כי חס אני גם על העתקת דירתו מחברון ת"ו אבל מה אפשר לעשות. ואבקשו שייטיב להודיעני בדילוג רב בקיצור אם הוא מסוגל לזה ואם גיסו שי' מוסכם ע"ז, וגם יבאר לי כ"ז במכתב.
 ויקבל החוה"ש והברכה מאדה"ש כאוות נפשו וש"ב ידידו עוז דו"ש

שלום דובער

יב

מכתב זה הוא מן הגביר ר' חיים ישעיה ברלין מריגא להגר"ח מדיני בעל השד"ח וצ"ל במענה לפנייתו אליו לרכוש את חצר רומאנו בחברון. שנת תרס"ג — תרס"ד?
 מכתב זה בא אלי מאוסף ר' יהושע הלפרין שי' מנהל בנק צפון אמריקה, ותודתי לו אף בזה.
 מכאן משמע שר"ח ברלין הי' מחותנו של הגאון הרש"ז מלובלין בעל ה"תורת חסד", וראה גם מכתבו של ר"ש הויזמאן לרשיל"א, להלן מס' לז.

מכתב ר' חיים ישעי ברלין מריגא להגר"ח מדיני בענין רכישת נחלת רומאנו בחברון

[תרס"ג — תרס"ד ?]

בשם ה' שלום רב לאוהבי תורתך
 אל כבוד האי רבא קדישא חסידא ופרישא, ראש קהלא קדישא, צנא מלא ספרא, קנקן מלא ישן, דעת זקנים נוחה, מאורן של ישראל, מרנא ורבנא כקדש"ת כ' כו' חיים חזקיא מדיני, יושב בישיבה טובה, ונזכה כולנו לאור פני' שמה, במהרה בימינו בביאת גואל צדקנו אמן.
 אותיותיו הקדושים מן יום ג' לסדר ואתחנן הצהירו מול פני, בבואי לפה שלום ממעיני הישועה בחו"ל, המה הלהיבוני והרהיבוני להשיבו, אשר אף כי חשקה נפשי מאד לזכות במצוה רבה הזאת, וחזי מאן גברא רבא קא מסהיד עלה, אבל בעוה"ר אין העת גורם, השעות הרעות עתה במדינתנו אין לספר, זה מכבר הימים אשר עלה ברצוני לזכות במצות ישיבת א"י, באה אז לידי מ"י כ' מחו' הרה"ג הצדיק בעהמ"ח שו"ת תורת חסד נ"ע, בבנין בית בירושלים עה"ק תובב"א, ואף כי אין אני בן חורין ע"ז לבטל גם מזה עתה, נקוה נא לה' וגם

כ"ת שי"ג ישא לבבו אליו אל כפים, כי ישים שלום בעולם וירום קרן ישראל בכלל ובמדינתנו וקרני בפרט, או אז אולי ביכולתי אי"ה לשים לבבי לזה, להוציא לפועל אם לא יהי דבר האבוד חו"ש, ובוזה אחווי קידה למול הדרת גאונו המברכו ברכת יו"ט וברכת החג.

חיים ישעי ברליון

אוצר החכמה

יג

אוצר החכמה

במכתב זה של ר"ש הויזמאן להרשיל"א רבה של חברון, שעשה אז בחור"ל בשליחות היישוב בחברון, פרטים רבים על מצב היישוב בעיר זו בשעה זו. ענייני המוסדות (הת"ת וישיבת מגן אבות); הנסיונות לפתוח בית ספר שם (ר' לעיל הע' 45, 47); ייסוד ישיבה ע"ש בעל ה"שדי חמד"; נסיון חדש להקים ישיבה לבחורים מליטא ורוס' ע"י הרב ראובן יונה חורגין אב"ד פאהאסט (ראה על כך בהרחבה להלן במכתבים מס' יז, יח); הפעולות לרכישת חצר רומאנו ורכישות נוספות. מאוסף הרשיל"א, צילום בידי.

ר"ש הויזמאן אל הרשיל"א

ב"ה, יום ב' ח' אדר ראשון התרס"ה לפ"ק חברון ת"ו
 רב שלום וברכה והצלחה למע"כ ידי"ג עז הרה"ג המפורסם בתורה ויראת ה' טהורה חו"ג איש חי רב פעלים וכו' כקש"ת מוהר"ר שלמה יהודא ליב אליעזרוב שליט"א לפני שמש יגון שמו להרים קרנו בכבוד.
 שלום מאדון השלום! ... כי עניות השורר בזמן הזה אין לשער ד' ירחם... מצב עיקת"ו נורא הוא כי ההוצאות מרובות והכנסות אין, מאשר אין ראש ומנהל שידאג לטובתה. הסופרים שהניח כת"ר מתרשלים בעבודתם ואת שכרם יקחו בתקוה שעל להבא, כי ידידנו הדודים שי' ובפרט הרמד"ס חפצים לישא בעול הת"ת עד בוא כת"ר לביתו צלחה. אך בחורף הזה גלאו עוד לסבול כי שלמו מכיסם להמלמדים בהכרח שלא לרצונם, כי ארגז הכולל סגור לפניהם וד"ל. ועכיבת כת"ר בחור"ל יום לשנה יחשב להם, ואך למותר להאריך בזה, רק זאת יודע אני כי לולא שחשבו שיבוא כת"ר על חנוכה שעבר אז לא היו נכנסים בעול שכירות המלמדים על ימי החורף, הגם שהפצירו בהם חשובי ויקירי ירושלים כהרב ר"ד ואחיו והר"א שפירא וכהנה. אך תקוותם הי' כי עוד באמצע החורף יבוא כת"ר לביתו צלחה. ועתה נורא ואיום תהי' מצב עיקת"ו אם יסגרו הת"ת בר"ח ניסן זה הבע"ל. כי ראשית כל בבוא כת"ר לביתו צלחה וימצא את הבית הזה חרב ונחרב ושועלים יהלכו בו, אז קשה יהי' להקימו ולבנותו מחדש, ושנית שגם ההוצאות שהוציאו הדודים שי' בסכום גדול ילכו ח"ו לאיבוד, כי לא יהי' עוד מקום שתשרה הברכה ושיהי' איזה תקוה בהכנסה וד"ל...

חדשות אודיעהו, כי דברתי את חכם סלימאן שי' ונשבע לי כי בימי חייו לא יגיה שיפתח שקאלע בחברון, כל אנשי אחינו הספרדים מקוע"ג כולם כאחד חתמו כתב רבנות ונתנו בידו להיות להם מרא דאתרא ורב ממלא מקום משרת הגאון זצ"ל [בעל ה"שדי חמד"] וכבר קיבל הרבנות בכבוד ועשו לו וואויטל. בענין התייסדות ישיבה בשם שדי חמד, אין לדבר עמהם כעת בזה עד בא כת"ר לשלום לביתו צלחה. כי כנראה המה רוצים לעשות במחשך מעשיהם וקבלו כל המכתבים והאדרעסין שהי' ביד הגאון זצ"ל, וכותבים מכתבים, ואינם חפצים להודיע ולהתקרב בזה לאשכנזים בעיקת"ו. כי ברצונם עדיין לראות אולי יצליח בידם למשוך לבב גדיבי חו"ל וישלתו נדבתם לזה לידם והמה ישתמשו בזה לטובתם כפי כל הישיבות שלהם שהכל כאחד עם הכולל שלהם. ולזאת כתבתי לכת"ר שאם ביכולתו לייסד הישיבה באופן שתהי' ההנהגה ת"י ושילוח הכסף על שמו אז יש תקוה בזה למשוך בזה לבב גדיבי אחב"י שבחו"ל, כי רוב וכל המנדבים להחזקת ישיבה ובפרט בשם השדי חמד המה אחינו האשכנזים שכבוד הגאון זצ"ל הי' יקר בעיניהם והמה ידעו להוקיר את כבוד הגאון זצ"ל יותר מהספרדים וד"ל. לכן אני באחת שכבודו ישתדל בזה, ובזה יוכל להרים מצב אחינו האשכנזים משפלותם.

כן אודיעו שבא מכתב לפה לר"ג פינסקי מאחד מפיהאס אצל פינסק שכותב שברצונו לבוא לחברון ליסד פה ישיבה גדולה, ואין דורש שום עזר כי יש לו ע"ז כל הדרוש להחזקת ישיבה, רק שואל אם לא יצמח עי"ז איזה מחלוקת. והוא כבר יסד ישיבות בחו"ל לאלפים תלמידים, רק בהיות כי בחורי רוסלאנד נוסעים לאמעריקא, לכן ברצונו ליסד בחברון ישיבה למען להביא לכאן הבחורים הבורחים לאמעריקא או משארי מקומות. והוא יש לו הבטחה להספקתם, לכן הודעתי את כת"ר גם מזה אולי יוכל לדבר אתו במכתב. או היותר טוב שכבודו יקדים בהתייסדות הישיבה בשם השדי חמד זצ"ל. והעיקר להכניס לחברון איזה הכנסות והחזקת ת"ת וישיבה ובזה תתרומם עיקת"ו.

כן הודעתי מכבר את כת"ר כי הגאון זצ"ל כתב מכתב להגביר ר' ישעי ברלין שיקנה את חצר רומאנו שעומד להמכר. והשיב לו תשובה שישים דעתו בזה אי"ה כאשר ישקט מעט המהומה ברוסי. והמכתב שלו הוא ביד, אם דרוש לכת"ר אשלחו לו. כי קניית החצר הזה תרים כבוד מצב היהודים בכלל לייסד בתוכו ישיבות ובתי ת"ת שיהיו לתפארת בכל הארץ הקדושה.

כן אודיעו כי ה' זלמן הערשטיין שי' השיג מכתב מחתנו מו"ה חיים שלמה שר' זלמן בערלין בריגא, הבטיח לו לקנות את החצר שלו. ור' זלמן הערשטיין כתב לו מכתב והמקח שברצונו. וכבר בא שבוע זו מכתב לר"ל מנוכין עם הסך 270/250 נאפי לקנות החצר הזה לטובת ישוב חברון ת"ו. מובן כי עי"ז הזמן מוכשר כעת שאחיו הגביר ר' ישעי בערלין יקנה את החצר הגדול שדרש ממנו הגאון זצ"ל בתחנונים. נוסח המכתב ששלח להגביר הנז' ולאדמו"ר מליבאוויץ שליט"א ג"כ בידי, אם דרוש לכת"ר להראות שיש לכת"ר מכל זה ידיעה אזי מוכן אני לשלחו לו ...

נאם שמעון הויזמאן הכותב כעת בנחיצה רבה מהליכת הפאסט

1234567

יד

אוצר החכמה

מאוסף הרשיל"א, צילום בידי „א"א שליט"א" הוא ה"ר
שניאור זלמן רב החסידים ביפו. „החח"מ" הוא הגאון ר'
חיים חזקיהו מדיני בעל השדי חמד, רב העיר חברון.
„הגרי"ב" הוא הגביר ר' ישעי' ברלין. „אא"ו" הוא ר' מרדכי
דובער סלאנים — הרמד"ס.

הרב יעקב יוסף סלונים אל הרשיל"א

ב"ה, יום זך אייר [תרס"ה?]

לאלופי מו"ר הרש"ל שליט"א

אחרי המכתב הארוך וההעתקות הלזות בזה אין עוד מה להאריך, ובפרט
שידי כבר יגיעות מאד מרוב כתיבה אשר אקוה אי"ה כי יהי לתועלת גדול, —
ותכלית דברי שכבודו אל נא יתיאש יותר מדי, כי באמת סוף סוף רעדים וחלים
ומפחדים מאד מליב' עד שגם מהבטחותיו בלבד נפלו פניהם כו', והעיקרים הם:
(א) שיהי לחברון אדרעסס הן בתכולל והן בהשיבה בלי ישונה.

(ב) שכבודו יהי ממונה.

(ג) שהרה"ג ר"מ מאדיעווסקי או אחר מצוין כמותו יהי גבאי שיעמוד
לצדינו.

(ד) והוא העולה, להוציא לאור רעיון א"א שליט"א שהרי"ב יקנה חצר
הסטאמבולי.

ואחרי אלה אי"ה תכון ממלכת רבנות באמת וירוח נחת.

למותר לי להזכירו עוד הפעם לעשות לי טובה בהכולל וכו', כי מצבי כו',
והשי"ת יהי עמו להצליחו בכ"ד ולהשיבו שובע רצון ושמחה ורינה אל ביתו
ואל גויהו ויחד נשמח על כל הטוב כנה"ר ונפש תלמידו ושאר בשרו.

כולי שלו, יעקב יוסף סלאנים

סדרתי מכתבים חמים מאד בדבר קניית החצר הנז' בשם א"א שליט"א,
וגם להחח"מ [= להרב חיים חזקיהו מדיני] עשיתי נוסח חם מאד שכתבו בכ"י
ממש, ובודאי שיפעול אם גם כבודו יניח ע"ז כחות ויסע לריגע ויעורר את
אדמו"ר שליט"א, וכבר כתבתי לכ"ק אודות זה וימצא אצלו העתקה מהמכתב
הנשלח להגרי"ב מא"א שיחי ומאא"ו ומהחח"מ.

טו

מכתב זה פורסם אצל ר"י מונדשיין, מגדל עז עמ' תקלט.

אדמו"ר הרש"ב אל הגביר ר' ישעי' [ברלין]?

ב"ה יום א' אח"ש תרס"ה לפ"ק ליובאוויטש

כבוד ... ידי"ג הג' המפורסם ווח"ס נכבד ומרומם י"א כו' מו"ה ישעי' שי
... והנה בהיותי בפ"ב אמרתי לבנו שרי' שי' שצריכים לחשוב בדבר בגיו

בתים בעה"ק חברון ת"ו אשר בזה תלוי חיזוק ישיבת חברון ת"ו כאשר דברתי בזה רבות עם כבודו. ובפרט כאשר יבנו כעת בתים בעה"ק ירושלים ת"ו בעד סכום כזה תתבטל ח"ו ישוב חברון לגמרי, כי הכל יפנו לירושלים מפני הדירות. וכאשר נפשי עגומה מאד על ישוב חברון ת"ו ולפ"ד צריכים להשתדל בכל תוקף לחזוק ישיבת חברון אשר היא רק היא הנשארת לנו לפליטה שאין בה אחיזה עדיין לרע ר"ל, ואם ח"ו נעזוב את הישוב הזה תהי' ככל יתר כו', ולא יהי' לנו אף פנה אחת ח"ו, לזאת אני מוצא לנחוצ שצריכים להשתדל עם בני ר"י ז"ל שיאצלו סכום נכון מהסכום הקצוב לבנין בתים על חברון ת"ו לבנות שמה בתים עבור כוללנו אשר בזה יתחזק אי"ה הישוב אשר לדעתי היא מצוה רמה ונשאה מאד הרבה יותר באין ערוך מבנין הבתים בירושלים ת"ו.

ובקשתי את ש"ב הנוכחי ידי"נ הרה"ח הרש"ל שי' אשר יסע בשביל זה לריגא, כאשר נהירין לי' כל פרטי הענינים בזה וכאשר המצב הרוחני של חברון נוגע לו בפנימיות נפשו ולבבו בלי שום פני' לעצמו ח"ו, ומשוי"ז קבל עליו הטורח לנסוע ולהשתדל בזה, והנני מבקש את כבודו אשר יכנוס א"ע בהענין הזה אשר באמת הוא זכות ומצוה גדולה, ויראה נא בכל האפשרי אשר יסכימו בני ר"י ז"ל על הנ"ל, כי בלתי ספק אצלי שבאם הי' ידוע לר"י ז"ל פרטו הענינים בזה הי' מצוה ע"ז לבנות בתים בחברון דוקא, ואלו ידעתי מקודם אשר ככה חושב אודות אה"ק הייתי מדבר אתו בזה בעת שראיתיו בויען, וברור אצלי שהי' מסכים לדעתי. ואם יסכימו בני יחי' כנ"ל, יזכו אותו בזכות אמיתי שיהי' הכוונה והמעשה שניהם רצוים.

וידע כבודו אשר כל דברי ש"ב הרש"ל שי' כנים ונאמנים המה וכל כוונתו ורצונו רק טובת ישוב עה"ק חברון ת"ו בעזה"י ויתן כ' אוזן קשבת לדבריו ויעשה כל אשר ביכולתו לטובת הענין והשי"ת יהי' בעזרו. ויקבל החוה"ש והברכה מאדה"ש כאוות נפשו וש"ב ידידו עוז דו"ש מלוג"ח תכה"י

שלום הובער

טז

תקנות אלו הן מאוסף הרשיל"א שבידי נכדו הרה"ג מוהרד"ב אליעזרוב שליט"א. נכתבו בידי של אדמו"ר הרי"צ נ"ע, ולצידן כמה הערות של רשיל"א. צילום בידי.

תקנות „אגודת חברונים"

בעה"י

הצעת יוסף יצחק שניאורסון

א שם האגודה „חברונים".

שליט"א, להודיע לכת"ר הסכמת דעתו הטהורה ופקודתו, וכן אנחנו כיהודא ועוד לקרא מסכימים לדעתו בהחלט גמור בל ישונה, שימנה גם הרב ר' מרדכי דובער סלאנים מחברון, אל האדדעסא על שילוח המעות מחו"ל מפדיון האתרוגים, וידפיסו גם את שמו בהדפסתם את האדרעסין במכתביהם שהמה שולחים לחו"ל, למען יהי ליושבי חברון דעה בכללות ההנהגה, ביחד עם יושבי ירושלים תובב"א. ובוזה סרה תלונתם כו', וכל העם על מקומו יבוא בשלום, וד' יהי בעזרנו לעשות לתקן לרומם ישוב חברון, כאשר כן ה' רצון רבותי הק' נ"ע זיע"א.

ידיים יהודה ליב באו"מ הרב מוהרש"ו ז"ל שניאורסאהו מויעליו ידיים אליעזר משה בהרב מוהר"א מאדייעווסקי מחאראל ידיים יעקב מרדכי בה"ר (1) מפאלטאווא ידיים חיים ליב איטקין מאטשאקוב יעקב ב"ר יצחק באפס מנאווגאראדסעויערסק אשר ב"ר מאיר ז"ל שר"י מגיקאלאויעב

כא

מאוסף הרשיל"א, צילום בידי. זוהי כנ' טיוטא או העתק שהשאיר הרשיל"א בידי.

[רשיל"א] להרחא"ב [ר' חיים אליעזר ביחאווסקי]

בעזרה"י ז' מנחם אב תרס"ה סמוך ללאונע להרחא"ב ה"י. עיניו יחונה את כל הכתוב לחיים מטובי ויקירי ירושלים תובב"א צדיקי וחסידי ווארשא והבד"ץ דשם שליט"א אשר המה אינם נוגעים בדבר מצד עצמם לשום פני זרה ח"ו, רק כאשר אביהם הרה"צ הק' מוהא"מ [ר' אלעזר משה מללוב] זצ"ל דרכו בקודש לבוא חברונה בארבע תקופות השנה חק ולא יעבור גם אז בימי מורי ורבי הרה"צ הרש"מ [ר' שמעון מנשה] זצ"ל זיע"א אשר אז ה' הדלכים משובשים כו' וה' זקן וחולה. ועתה גם הרבנים בניו וחסידיהם אחרים ה"י נוסעים תמיד, חברונה כפעם בפעם, והמה יודעים היטב את הן קדושת עיה"ק חברות"ו וסגולתה לתו"ע ואת אשר עמלו בוניו בו יסוד צדיקים, ראשונים כמלאכים אבורה"ק נ"ע זיע"א. כן יודעים היטב את מצב הרבותי בשנים האחרונות האלה אשר ירדה פלאים במצב הרוס גורא מאד. ע"כ יחם לבבם ממש ברשפי אש על חרבות העיה"ק ועל אנ"ש הי"ו היושבים בה בצער ובחוסר כל טוב רו"ג כו', עוזבים ממנהלי" ושכוחים מאנ"ש ה"י, וע"כ יצאו להעיד בגודלם ונאמנותם ולעורר לבב ראשי מיסדי הישוב בעיקת"ו ומנהליו כהיום הזה ה"י, אולי יש תקוה להטיב אתריהם, להגדיל תורה ועבודה וגמ"ח בעקות"ו חריות"ו על טהרת הקודש כרצון ה' ויראיו.

ועתה הידיד הטורח ויגע מאד להרבות הטובה לאנ"ש אשר באהקת"ו ה"י אך נסרך בחדא מילתא, לשפוך בוז על מנהלי עיק"ת חברות"ו, בלי שום יסוד אמת, רק ממלשני בסתר ותחבולותיהם (להוציאם מגדרם מרוב צערם כי לא הרב"ר ה"י ולא הרמד"ס ה"י ראויים לאותה מעשה כפשוטה, הגם שאיני מצדיקם,

עכ"פ אין מהראוי לרודפם כלה, ומה גם לרדוף את הישוב כו', וגם עליהם נאמר אין אדם נתפס כו'), כאשר הוכחתיו אל פניו בהיותינו יחד בראגאצאוו. ועל כן ישפוך כל חמתו על העיה"ק ועל כל מפעלי מקיימי ישובה, ואטם אזנו משמוע כל טענה וכל תשובה (וכל אשר יבא להפוך בזכות כו' לא יאבה גם לשמוע לו, ויהפך לאויב גם לו ויחפש עליו דברים שאין בהם ממש וכל אשר יגלגל עליהם תובה וגנאי, יהי מי שיהי, ישמח בלבבו ולא יראה כלל לצדד בזכות, כאשר הורני הנסיון מאז דיברתי בזכות כו' כבר נפגמתי אצלו, יבחן גא את לבבו בינו לבין קונו ויראה כי כנים דברי), וגם גדר בעדו לבלתי יכנס לפניו כל חמלה וחגינה, גם על המפעל היותר מקודש והיותר נחוץ לקיום הישוב בכללו, כמו הת"ת לתשב"ר, אשר בלעדו אין באפשרי לעמוד בקיומו של ישוב גם שעה. עד גם אשר הבטיחו לעזור בדבר מועט בשלשה ליפי' לחדש, וכשבא לידי מעשה הנתינה, חזרו בהם בלי שום טעם לשבת, ובוזה גרמו ביטול הישיבה לגמרי. וגם הת"ת לתשב"ר עמוס ברוב חובותיו, מפרכס ממש עם יציאת הנפש, ועומד להבטל ח"ו. לפעמים יתעורר בתגבורת החסדים לעשות איזה דבר טוב בעיקות"ו, הנה גם אז ימרר את טובתו, לבלתי ישלח את טובתו ע"י המנהלים וישלח ע"י אחרים, באמרו מפורש גנבים הם שודדים כו', כאשר עשה בתיקון המקוה בעיקת"ו, עד אשר גם טובתו נקבלה בחרפה ובזו, באופן כי צעקת אונאה גדולה יש לעיקות"ו חברות"ו ומפעלי ומנהלי על כהה"ר. חזרתי על כל צדדי הזכות לזכותו גם במקצת, לא מצאתי רק כי עצת היצר הוא זה למען הכניע את עיקות"ו ח"ו לפני חברת מפיצי ההסקלה (השכלה קראו למו), המסקלת לבו של ישראל לבלתי יכנס בם שום ריח יראת ה' והרהורי תשובה, אשר ב"ה עיקות"ו גם היום עומדת בטהרתה מכל שיקוצי, כן יעזור ה' גם להבא, אך בעוה"ר גבר אויב, הוא היצר, והבאיש את ריח מנהלי בעיני כהה"ר ושם איתו למטרת חציו להשפילה ולהכניעה כו' ח"ו.

ועתה הידיד, הנה כתבתי לו את כל זה לא להתקוטט ולא למעט בכבודו, כי אדרבה חפץ אני מאד בידידותו בלי שום פני' זרה ח"ו, כ"א אולי יתגלגל עי"ז איזה טובה אמיתית, וגם כבודו מאד יקר בעיני מצד מעלותיו הטובות הנמצאים בו, רק כתבתי לו כ"ז מאמיתות נקודת לבבי ולטובה כונתי. כן אבקש גם מכת"ר שיודיעני ויכחיני על פני על כל דבר פשע כל אשר עם לבבו, אל יתחיד דבר, בעזרת ה"י אודה על האמת ולא אתנצל בדברי שקר ח"ו, כי אוהב אני לקבל את התוכחות, כן אוהב אני להוכיח גם לזולתי ולא אשא עליו חטא בלבבי, ואם מצאתי חן לפניו בדרך הטובה הנה מה טוב ויש תקוה כי יתקרבו הלבבות עוד יותר, יצמיח טובה רבה על ידינו בעזר ה"י, ואם לאו לא אבקש למצא חן לפניו בדברי חגף ושקר ח"ו, כי מלבד אשר נפשי קצה מהם בטבעי, גם אין לי מה שיכריחני לזה, איני רודף אחר רבנות חברות"ו, מי יתן ויפטרני ממנה. כבר השביעוני ממנה במרוצים, וגם גרמא בנסיעה הזאת נזק רב יותר מאלף רו"ך במזומן ובמוחזק לבד מבראוי (לא אוכל לבאר לו בזה, אם ירצה אבאר לו במכ' באריכות), גם איני חפץ להיות ממונה ולא אדרעס על שמי, ולא מכל השמות הללו, לא הן ולא שכרן. מתנחם אני מאד על אשר נכנסתי בזה מעיקרא, וגם על הנחמה אני מתנחם, כי הכל בהשגחתו ית', וא"כ מה זה תכריחני לבא לפניו בדברים אשר לא כדתה"ק, ואפילו לא מדרכי המוסר, הלא אין אדם חוטא כו'.

ואשר אני משתדל בכל עז ותעצומות לטובת עיקותיו הוא אך כי כלתה וגם רצתה נפשי לבנות הריסותי להגדיל בה תו"ע, כאשר לעת כזאת היא מסוגלת לזה יותר מכל הארצות. לעשותה מקום מפלט ובית מנוס, לכל החפצים בחיים על טהרת הק', לגדל את בני בדרך התורה והיראה, כירושה לנו מאברהם"ק נ"ע זיע"א, אשר לא ימצאו כזאת בשאר ארצות. אחר כל דברי האמת והצדק האלה, אחת אבקש מכתה"ר, כי ימצא לנו עזר וסעד נכון, להספקת הוצאות הת"ת ותשב"ר, כי הוא היותר נחוץ ומקודש בעקותיו, כי אם אין גדיים כו'. וא"א להישוב להתקים בלא הת"ת גם שעה, ואם ישלח עזרתו זה ע"י אחרים ג"כ לא אקפיד, אם כי לא ערב לי דרכו זאת. אך אם שלח על ידי יד כהה, הנני מוכן בעזר ה"י לסדר בו סדרים, ולסדר לפניו חשבון אמת וצדק, מכל פרוטה, ופעולת הת"ת וסדריה הכל בפרטות באופן שיהי כל המוסד גלוי ומסודר לפניו באר היטב כאילו רואה בעיניו ממש, וימצא רוב נחת מהמוסד בזה ובבא בשכר זאת יזכה לגדל גם את בניו על דרך הק' כדתה"ק לדור דור. אחת שאלתי מאתו ואך אותה אבקש בחנינה, וחוב ק' הוא על כתה"ר למלאות זאת, אחרי כי ה"י סיבה אשר ירד המוסד הק' הזה פלאים. ע"כ עזב יעזב את אשר בלבבו והקם יקים בעוד מועד, טרם יהרס כלה ח"ו. הלא הודעתיו בקושט אמרי אמת, ולתשובתו הטובה אחכה בכליון עינים לרגעים, וה' ברחמי יסיר כל עקשות הלב מאתנו ויורנו מדרכיו לזכות את עצמנו ואחרים איתנו ונזכה לראות בביאת הגואל משיח לישראל בב"א. הנני ידי"ע בלי שום פני זרה ח"ו, הפץ מאד בידידותו דושו"ט בלונ"ו תכה"י ברעו"ש ומצפה לישועה.

ע"ד החצר המדובר במכ' הרה"צ הבד"ץ ה"י דירושת"ו, הנני להודיענו שהג' ר"י ברלין נ"י רוצה לקנותו אך שיהי עוד שותפים אתו ולא גילה דעתו עד כמה הוא רוצה לתת על חלקו. החצר יעלה עד ערך חמשה ועשרים אלף רז"ך והוא שוה הרבה יותר והנני ידי"ע.

כב

מכתב תודה של אחד הת"ח בחברון לרשיל"א על השתדלותו אצל הגביר ר' שלמה זלמן בערלין מריגא, שיתן לו דירה בתצר שרכש בחברון. מאוסף הרשיל"א, צילום בידי.

ר' יהודה לייב ברימ"ט אל הרשיל"א

ב"ה, יום א' י"ב מג"א ש' תרס"ה לפ"ק פיעה"ק חברון ת"ו אל מע' כבוד ידי"נ הרב החסיד המפורסם ונעלה לשם ולתהלה כש"ת מו"ה שלמה לייב ג"י.

אחד"ש הטוב כראוי ליראי ד' ולחושבי שמו. הנה כפי אשר נודע לי מפי מגידי אמת, אשר רומעכ"ת הפליא והגדיל לעשות אך טוב וחסד עמדי, והשתדל בעבורי אצל הר' הגביר המפו' ש' זלמן בערלין ג"י בק"ק ריגא יע"ג, שינתן לי הבית דירה בהחצר אשר קנה בפעיה"ק ת"ו, לקיים איוה תנאים פרטים כפי

רצונו. מה גדלה שמחתי בהגיע אלי השמועה הזאת, ממש לא אוכל לשער גודל הזכות והמצוה אשר הרויח רומעכ"ת בזה. והנני בא בקול תודה ותשואת חן חן לר"מ כת"ר הי"ו, תהי משכורתו כפולה מן השמים, להתברך באורך ימים ושנות חיים ושלום וכ"ט, ולהרים קרן הצלחתו בכל אשר יפנה, ברוחניות ובגשמיות, בהשי"ת מחסי ובמדת טובו בטחתי, כי כאשר התחיל במצוה זו בוודאי אי"ה יגמור אותה לטוב, ואנכי מוכן בל"נ לקיים בכל הפרטים כאשר יצוה עליו, ושלום תורתו ושלוחו יסגא לעד כאו"ג הרמה וכופל.

דידכם הדו"ש באה"ר מלונ"ת
יהודא ליב ברימ"ט זללה"ה

כג

מכתבם של ממוני היישוב האשכנזי בחברון, הרמד"ס ור' בנימין ריבלין לרשיל"א, (והם דודיו), המוסרים לו מהמתרחש ביישוב שם. מענייני הוועד; קניית הנחלה [חצר רומאנו]; הבטחת אדמו"ר הרשב"ב נ"ע לשלוח "משפיע" שהוא "מהעיקרים להרמת ישוב עיקת"ר"; ה"דין תורה" עם ממוני הכולל בירושלים; בנין בתים ועוד. מאוסף הרשיל"א, צילום ביד.

ממוני חברון — הרמד"ס והרב"ר — אל הרשיל"א

ת"ת וישיבת מגן אבות תחת השגחת הרה"ג הר"ר שלמה יהודה ליב אליעזראו הי"ו בעיה"ק חברון תוכב"א. ב"ה זכות אבות יגן, ולמה הוא מזכיר זכות אבות ומזכיר זכות הארץ עמהם, אר"ל משל וכו' כך שהקב"ה מזכיר אבות מזכיר הארץ עמהם הה"ד וזכרתי וגו' והארץ אוכזר" (מד"ר ויקרא ל"ו).

יום ה' י"א לחודש מרחשוון שנת תרס"ו לפ"ק.

כבוד נא"ל (?) ידידינו הה"ג וו"ח וכו' מוהר"ר שיל"א הי"ו.

אחדרה"ש הטוב, ביום ב' ח' לחודש דנא כתבנו לו מכתב בארוכה, גם מכתבים לש"ב הה"ג רי"י שליט"א, ושם כתבנו ע"ד הרשימה וכל טענותינו. הגם שכבר ידוע לכב', וגם כבר כתבנו כמה פעמים, אך מחמת שניצרך להיות כעת הוועד, ואיני יודע מי יהי מהוועד החברוני שם, ע"כ כתבנו שיהי לזיכרון טענותינו. ובוודאי יוציאו לאור צדקינו. לצער לנו מהעדר מכתבו, כי ממכתבו הניכתב בכ"ו אלול חיכינו בכליון עינים לקבל מיכתבו בבשורה טובה, כי הצליח ה' בידו ע"ד קניות הנחלה הידוע, כי זה יסוד מוסד להרמת ישוב עיקת"תן כאשר כבר הארכנו בזה כמה פעמים. וידוע גם לכת"ר גודל התשועה שיהי מזה לעיקת"ו בכלל, שלא תפול ח"ו בידי כל ח"ו, ולכוללנו בפרט כו'. ותקוותינו חזקה מאחר שיצא מפי כ"ק אדמו"ר שליט"א, וציוה לכת"ר אם באפשר לקנותה בסך עשרת אלפים ר"כ מזומן, והשאר תהי משכנתא, בוודאי בלתי שום ספק שיצא מכאה"פ (מכח אל הפועל) וניקנה אותה בעז"ה. אך ניצרך זירוז בכדי שלא יהי ח"ו כו'. כאשר כבר כתבנו מזה. וגם התח"מ [= בעל ה"שדי חמד"] וצ"ל

1234567 ת"ח

חפץ בזה מאוד במסי"ג ממש, כאשר ראה מיכתביו ששלח להגרי"ב, וגם לכ"ק שליט"א כתב מזה. וכמה פעמים דיבר עימי בזה, ובקשני שאכתוב גין זה, כי הענין נוגע לו עד הנפש ועד בכלל. מכל זה בטחונינו חוק שבודאי נקנה אותה. ^{1234567 ת"ח}הגני לבשרו, שמעת שכתב לנו הבשורה טובה שכ"ק שליט"א נכנס בענינינו, להרים ישיבת עיקת"ו, וגם פעל ועשה וכתב לממוני ירושת"ו, וגם עשה הוועד החרוני לטובת עיקת"ו, נעשה פה שלום והשקט. גם כעת ב"ה לומדים בכל בתי הכנסיות בפומביות, ובבה"כ שלנו לומדים בכל יום אחר התפילה פ' משניות, ובין מנחה למעריב שו"ע אדמו"ר ועין יעקב, ואחר ערבית למדים בפומביות שיעור גמרא, והמשגיח אומר השיעור. ומי יתן והי' שיבוא לפה אחד משפיע דא"ה, כאשר כתב בת"ר שכ"ק אדמו"ר שליט"א נתן דעתו ע"ז והבטיח לשלוח לנו אחד. ובאמת שזה נחוצי מאוד, ומהעיקרים להרמת ישוב עיקת"ו. ע"כ ישתדל בזה שישלח לנו בישא"ק להחיותינו ברוחניות.

וכאשר באו כמה מכתבים מהר' ר' צבי הירש נטע הרב דפאצפ שרצונו לבוא לעה"ק, ע"כ אם כ"ק שליט"א יסכים בוודאי יסע לאה"ק, ויקבע דירתו בעיקת"ו. אך חלילה לנו לחוות דעה לכ"ק אדמו"ר שליט"א, ולמי שיוכשר בעיניו ישלח לנו, רק מחמת שידעתי שהרב הג"ל רצונו לבוא לפה ע"כ כתבתי לו. וכת"ר יזרו ג"כ לבוא לפה לפתוח הישיבה בס"ט ומז"ט, כי בלעדו אין באפשרינו בשו"א לפתוח הישיבה כמובן. גם הגני מבשרו כי זוגתו וב"ב הם פה וב"ה החוה"ש איתם, וכי הרבנית ביקשה אותי ג"כ שאכתוב לו, שיזרו ביאתו לפה, כי קשה לה להיות לבדה, ואמרה שגם היא כתבה לו כן.

דחיו ידידיו המצפים בכליון עינים לקבל מכתבו מהצלחתו עבור הרמת עיקת"ו ברו"ג ומשתוקקים לביאתו בהצלחה מרובה בכלל ובפרט שו"ש ושמחה יחד אי"ה באהובים ובהרמת קרן עיקת"ו בכלל ובהרמת קרנו ברו"ג בכה"פ, כחפצו וחפץ דחו ידידו ד"ש בא"ה.

ונאים בנימין ריבלין

מידכי דובער סלאנים

הגני דור"ש כבוד ש"ב הה"ג כ' וכו' כש"ת מוה"ר יוסף יצחק שליט"א ולכל הרבנים חכמי הוועד החרוני הי"ו, אולי ידידנו ה"ר שיל"א הי"ו נסע ממחנם בוודאי יודע אי"ה מקומן, בטובם לראות כל הכתוב, וימחלו לשלוח לידו מכתבינו דנא.

ע"ד הד"ת עם ממוני ירוש' כבר הודעתים שעד כה לא היה באפשר מחמת ימי החג ואח"כ הוכרחנו לעשות הרשימות וגם חשבונות היחידים כי גשלם הרשימה וניצרך לעשות חשבון עם כל יחיד ושבוע זאת יגמר ואי"ה אחש"ק ניסע לירוש' וה' בידינו לגמור בכי טוב ובשלום ולהוציא לאור צדקינו בעז"ה.

ע"ד האדרס עדיין לא ניתקן מאומה כי לא בא גם על אדרס הרמדב"ס כא' שום פאווישקאט כאשר כתבנו, ובא בכל פאצט מעות על האדרס הישן ובוה אין שום תיקון מאחר שבא גם על האדרעס שלהם לבדם כמקדם ומכאן אין באפשרי לתבוע זאת כי הם בכעס עלינו עבור זה כמובן שזה נגע להם בכל עינינים ע"כ אין תקוה כלל שיהי' משם פקודה חדשה שמוכרחים לדפוס קונפרענטין חדשים ושם פירמעש חדשים באדרעס חדש שיהי' גם אחד מחברון דווקא. והישנים ידינו תומ"י לפנינו דווקא בשרפה. גם ענין הגדלת הרשימה

דעיקת"ו לא לבד שמוה יתגדל ישוב עיקת"ו גם נוגע בדורא דממונא, כי אפשר שעושים ע"ד בנין הבתים שנחלק כפי הרשימות כידוע לכת"ר ע"כ כשיתרבה רשימתם ניקח חלק יותר גדול וכעת אנשי יפו ערך 2600 ר"כ ומה שרשמו אצלינו ערך 600 ר"כ כי לא רצו ממוני ירוש' לרשום יותר ואנחנו אין רוצים להתקוטט עימם כי כן כתב לנו ידידינו הה"ג רי"י שליט"א שאנחנו לא נתקוטט עימם, והם משם יעשו את כל שיצרך.

לידינו ר"ל ברמי"ט כבר מסרתי הבית וכבר לומד בה וקבלתי ממנו צעטיל כאשר כתב לי כת"ר ומונח ת"י אני לא כתבתי להגרי"ב מאומה כי כת"ר כן כתב לי שלא אכתוב לו, והוא משם ידבר עימו אך באמת ה"י ניצרך לדבר עימו ע"ד הבנין שרצינו לקנות עוד והגוי השכן רוצה כעת למכור ע"כ יכתוב לו שידע מה רוצים וכמה יתן עוד בכדי שנדע אם באפשר בסך כזה לקנות ולבנות.

כד

מאוסף הרשיל"א שבידי נכדו כנ"ל.
צילום בידי.

הרשיל"א אל הוועד החברוני בחברון

בעזרה"י יום ה' ח"י מרחשון תרס"ו ליובאוויטש יע"א

באה"ר אדב"ש כבוד אהובי ואוהבי ידי"ע הרבנים החסידים המפורסמים ישרים ותמימים כו' מעלת הוועד החברוני אשר בעיה"ק חברון תובב"א שליט"א. תלי"ת וית' על החיוה"ש בבית חיינו שליט"א כן אתי ב"ה, ה' ברחמי יתן חיים ושלום לכל אחב"י, ויחד כולנו נזכה להתראות שו"ש וטובי לב ברו"ג מרוב כל בעיקות"ו לה' כיר"א העתירו גא.

אהובי אחי קודם ר"ה הודעתי להם מנסיעתי לריגא, והנה בר"ה נחלתי ל"א על רגלי בנפוח שקורין ריין, ולא הי' באפשרי לנסוע, וביום ד' שאחר יוה"כ נסעתי לריגא ובידי מכ' מכ"ק אדמו"ר שליט"א להגרי"ב שליט"א. והנה את אשר שאלתי מאיתם בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א אם אפשר לקנות בעשרה אלפים והמותר יהי' במשכנתא, הי' דעתו אז כי אפשר יתגלגל הדבר להשיג הסך הזה במזומן בעזרה"י, ועל המותר יעשה אקציעס מבני חמישים חמישים ר"כ עד אלף ר"כ, וימצאו הרבה מאנ"ש ה"י אשר יקבלו האקציעס, וכמה אשר כבר הבטיחו לקבל, ובמשך שנים יגאל החצר כולו. כן עולה אך במחשבה, וכמע"ל עשו את עצמם בטוחים ממש, שהעשרת אלפים כבר ספורים לפנייהם ועפפו במכתביהם זה אחר זה, להודיע כי אפשר ואפשר, אך נשלח מהר כי השעה דחוקה ונחוצה מאד. המוכר הנה הוא בא למכור, והקונים יושבים ומצפים מתי יבוא המוכר. והנה אחר כל ההשתדלות העצומה עם הגרי"ב נ"י, זאת הי' הסכמתו, שהוא יתן המחצה במזומן אך בתנאי גמור קודם למעשה, שהמחצה השני' יהי' ג"כ במזומן דוקא, באופן שיהי' נגמר הקניין וההקדש וואקף תומ"י בהחלט, ולא יהי' אח"כ עוד טענות וכאב ראש כלל. כי אמר, אם הוא יקח המחצה, והמחצה ישאר במשכנתא כנ"ל, מי פתי יקח עוד אפילו אקציע אחת, הלא יאמרו וכי

הגרי"ב אינו יכול לתת גם הנותר, כי הכל גדיבים בשל אחרים וכפרט עליו, ובעל כרחו יהי מוכרח לתת גם המחצה הנותר. כי יעשו נגדו כמה מיני תחבולות ע"י בעל המשכנתא, למכור החצר להוציא מעותיו וכדומה, וסוף סוף יכריחוהו לתת גם מחצה הנותר וזה אינו רוצה בשו"א. ומעולם לא אמר להרש"ס [ר' שניאור זלמן סלונים] שליט"א שיקנה את החצר, להד"מ!

עוד אמר, אפשר כי יעשו עתה עוד תחבולות נגדו, וימצאו שם מי שיתן המחצה במזומן לפי שעה, בכדי להוציא המחצה ממנו, ואח"כ ידעו איך להתנהג. אמר, גם אני יודע איך להתנהג, ואשלח איש אמונים ממש לשם. וידע ברור הדברים באופן ברור, שקונים החצר מוחלט, ומקדישים אותו כולו שלא ימכר ולא ימושכן לעולם, אך אז יתן הכסף. ולא הי' אפשר לפעול ממנו בשו"א שיתרצה עפ"י ההצעה הנ"ל, ואם הי' בא לפניו גם בידי הרמד"ס שליט"א, וגם וגם, לא הי' פועלים יותר ממני בשו"א. גודל צערי מזה בטח מובן להם, ועוד הוסיפו לי מלח על החבורה, בעשותם את עצמם כבטוחים ממש שכבר מוכן ומזומן העשרת אלפים ר"ך אצלי, או אצל כ"ק אדמו"ר שליט"א, עד שכמעט יתבעו היכן הוא הכסף המתוקן. וכל משענת הבטחתם הוא אך על השאלה ששאלתי בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א. הוא ציוה עלי לשאול זאת אולי יתגלגל לפניו אופן לזה (וגם עתה עוד דעתו על זה מאד), ורצה לדעת אם אפשר הדבר, והם הטפו את השאלה הזאת במזומנים, ושנו ושלשו הדבר במכתבים. אם הי' במזומנים הכי הייתי כובש הבשורה הטובה הזאת מלהודיעם מפורש, אתמהה, מה דעתם, ועתה לעת צרה כו', וחורבן עולם ממש, החשך ועלטה כסה כל ארץ רוס' בחרדת מות אכזרי ר"ל, מלבד חסרון פרנסה גם לעשירים. ואצל בעב"ת ועניים, והמונים גועים ברעב ובערום וחוסר כל ר"ל. גם הדוחק פרץ גם פה והישיבה תומכי תמימים בדוחק ובצער גדול הי', בטח יבינו מדעתם שאין מה לדבר עתה מקנית החצר וכמעט לא משום ענין הנוגע לאהקת"ו, כי מי שומע ומי יכול לשמוע עתה, ומן השמים ירחמו, כי לה' הישועה. חפץ אני מאד לחזור אהקת"ו יפשא"ק. [יפה שעת אחת קודם] ממש לעוף על כנפי נשרים.

בריאג נתעכבתי יותר משני שבועות מפני שביתת המס"ב. את אשר ראיתי ואשר שמעתי באותן הימים, ממש תסמר שערות בשרי, מבהיל הרעיון ובנפשי בכפי ממש חזרתי לפה. וכאשר הצעתי חפצי לחזור אהקת"ו לפני מרן כ"ק שליט"א, אמר כי כעת בודאי לא שייך מפני הסכנות גם בעיר ובבית, ומה גם בדרכים, צריך להמתין עד עבור כו', וירחם ה' על עמו וארצו כו'. מובן פשוט כי חנוכה עוד הגני פה. בעשי"ת הפיץ בנו הרי"י שליט"א מכתבים רבים, כמעט לכל אנ"ש בכל המקומות ושאל כל הדרוש לדעת בענינינו. גם שאל ע"ש מי שולחים הכספים, למען ידע לפרסם האדרעס החדש. יותר משלש מאות תשובות קיבל, כי חסרים שופרות, ואפשר לקבוע לאלפים, וכבר ציוה לעשות שופרות כו', אך מההרג והביזה והחורבן בכל המדינה נמס כל לב, ורפו כל ידים כו', וה"י.

עתה כל מגמתי והשתדלותי אך לחזק יסוד הקו' רמבה"ן כי עומד לההרס כלה ח"ו ל"י ול"י [לא יעלה ולא יבא]. יכולים להודיע זאת גם בירושת"ו ואין להם להשען בזה על רתא"ב והרת"ב [ר' חיים אליעזר ביהאוסקי וה"ר חיים בוגין] ה"י, כי אין חלקם בגובאי צדקה כ"א במחלקי צדקה וכן בשורשם כו'.

ומפה אפשר ואפשר בעזרת ה', אך מו"מ [ממוני ומנהלי] ירושת"ו בהתנהגותם ותהלכותם לפני מרן כ"ק אדמו"ר שליט"א. מרחיקים בידים כל טובה מכוללנו. כבר גשמע ונודע לאנ"ש ה"י, איך המה סרים למשמעת מרן כ"ק שליט"א, ונחלשו ידי העוסקים והמשתדלים בטובת כוללנו. כ"ז יכולים להודיעם כי בעבור כבוד המדומה של רל"ם [ר' לייב מנוחין] ורחא"ב המה מהרסים את כוללנו. כי עתה נראה בעליל איך כל היסוד של השופרות עומד במצב הרוס ושפל מאד, ולא שום א' מגבאינו ולא ל"א ולא ב"א לא חלי ולא מרגיש כלל בכל זה, אפי' במחשבה קלה, איך לחזק את היסוד, ובמה המה מתנכלים, מי יהי ממונה, וע"ש מי יהי האדרעס וכו' וכו', מי ישפיל ומי ירום. אך זאת כל פעולתם, ולהשיב היסוד לא ידעו ולא יבינו, גם לא ירצו לדעת את זאת, ממש נמס לבבי בקרבי ודי בזה כעת ועוד חזון איהב"ח טובים. מכתב רוכמע"ל אלי בברכת השנה הגיעני טרם נסעי לריגא. ואינו מוכן כעת לפני וקשה עלי לחפש אחריו בין המון מכתבים רבים, אך זכור אני את הכתוב בו ואת המשפט צדק אשר חרצתם בו, כי כמנסה אתכם באתי במכתבי אליהם, לאמר כי חפץ אני לעזוב את כל משרתי בעיקות"ו, למען דעת את לבבם אלי, והי' אלה כמדקרת כו' ח"ו. לא כן אהובי אחי ואוהבי ה"י, לא כמנסה באתי ח"ו, ידעתי את ידידותם אתי גם מאז, אך מאמיתות נקודת לבבי אמרתי את כל האמור במכתבי אליהם, כי כבד ממני הדבר מאד, כי כל השתדלותי עד כה הי' אך כמסקל אבנים משדה בור, אשר עלתה כולה קמשונים ממש. וכמכין לחרישה, וגם החרישה גמרתי ב"ה, אך לזריעה עדיין צריך עוד השתדלות וטורח רב, וביותר עוד זמן רב, ומתי אעשה גם אני לביתי. ע"כ אמרתי כל אשר אמרתי אליהם במכתבי, ומאז באתי לפה בחורף תרס"ד וכן כל הקיץ החולף, עם כל השתדלותי בענין כפעם בפעם, לעת מצוא ורצון הנני מעלה דעתי וחפצי זה לפני כ"ק אדמו"ר שליט"א, ובוזה אתנחם מכובד גיעתי. ולולי אשר הצעתי זאת קדמה גם בזמן השלום והשלום בעולם, לא הי' באפשרי כלל להציע זאת בזמן החורבן ר"ל, ואפילו להעלות על הלב כלל, לא מדרכי היושר ומכ"ש לא מדרכי המוסר, אך כאשר כבר קדמה הצעתי זאת ורצוני זה בזמן השלום כו', הנה עתה נתחזק עוד רצוני זה. ועכ"ז איני כמתחרט על ידיעתי בכ"ז לשעבר, ומכ"ש שאיני כמתרעם ח"ו על ידידי אלה אשר הכניסוני בכ"ז, כי מאת ה' כל זאת. וכאשר כתבתי להם באריכות, טרם נסעי מערי קאווקאז (יהי נא כל מכתבי שמורים אצלם ובוזה אדע את ידידותם אלי ביותר). ואם כי חפץ אני מאד לעזוב את משרתי, אך לא אעזוב ח"ו את עוצם השתדלותי לטובת ישוב עיקות"ו, ובעזרה"י אקוה כי אז עוד אשתדל ביותר. ואחשוב כי גם עזיבתי משרתי תביא טובה לישוב עיקות"ו, כי אז תעלה פעולת השתדלותי לרצון כל הצדדים ביותר. גם לא יהי להם כלל במה לנגדני, ולהביאני לכלל אי רצון, אי קפידה ח"ו, ואחרי כל הדברים האלה היוצאים מקירות לבבי הנשבר לשברי שברים, על שפלות יסוד כוללנו בכלל, וישוב עיקות"ו בפרט, הבער בקרבי כשגיון ח"ו, עוד לא נתחזקתי להציע חפצי זה לפני מרן כ"ק אדמו"ר שליט"א, לבלתי אגרום לו עוד עג"ן על גודל צערו בצרתם של כלל אחב"י, ואהקת"ו בפרט, וביותר חמדת לבבו בישוב עיקות"ו, ולא נכנסתי עדיין לפניו בדברים הקרובים להצעתי זאת. אך לא אוכל לעצור בעד הצעתי זאת כי כשל כח ואונים הנני גם מאז, וכל אשר יגעתי מאד בכ"ז עד עתה, הי' הכל בכחות נעלמים וגבוהים ממני, ומאת ה' הי' לי כל זאת, ועתה הנסיון עוד גדול, כפול ומכופל באין ערוך מאד, וצריך אני

להתעוררות ר"ר [רחמים רבים] כו'. וגם אתם ידידי עורוני בר"ר כו', אך לה' הישועה.

ב"ה, כ"ד בו. מכתב דודי הרמד"ס שליט"א לש"ב ידי"ע הרי"י שליט"א למן ר"ח חשון ראיתי, גם למן ח' בו אליו ואלי הגיעני, וע"כ איחירתי קצת שילוח מכ' זה. והנני בגודל ת"ח על בשורת החיוה"ש בפרטות, וביותר על הבשו"ט כי באו ב"ה ב"ב ה"י לעיקת"ו, אשר הייתי מקווה ע"ז לרגעים יה"ר שיהי' בש"ס ומוצלחת. ואשר כתב שאין בכחם שם לעשות מאומה בזה, המה מרפים לגמרי כל ידי עושי טובתם ואותי בפרט. דודי שליט"א שיער בדעתו מדריגת חזקי המלך ע"ה, אני ישן במיטתי ואתה כו'. ואשר נשען עוד בזה על מכתב הרי"י שליט"א שכתב לו כן. הכי כתב לו שלא יעשה לגמרי, רק ישן כו', בפירוש כתב שלא יעשה פעולתו ע"י עיכוב קבלת המעות מהפאסט, אך שירכינו ראשם ולישן כו', מי אמר לו.

בענין האדרעס כבר נעשה, ועוד יעשה כל הנדרש, אך המה הלא היו יכולים לכה"פ רק לאמר להם, שאם לא ידפיסו הכל כאמור במכ' מרן כו', מוכנים אתם להדפיס מכ' מרן כו', למו"מ ירושת"ו ולהפיצו כו', ועוד עצות, גם משם, ואשר נתן הפאלמאכ' להרמ"ש ה"י, אתמהה מאד, הלא כבר בהתחלה כתבתי לו בשם מרן כו', שאינו מסכים לזה, והמשכון הבטוח בידו, לקחת הפ"מ חזרה אין זה משכון כלל, כי אז יגדל הריב יותר כמובן, אך אין צועקין לשעבר. עכ"פ זאת נחוץ לצוות בחזקה לשלוח לכם חשבון ההכנסה באה"ט [באר היטב] בפרטות, כפעם בפעם שהם שולחים החשבון במכ"ג [במכתב גלוי] להגבאים פה, היינו המכ"ג הגדפס ומסומן בראשי דברים, הידוע לכמע"ל. אשר כבר הבטיחו לנו לעשות כן בהיותינו יחד בירושת"ו, בעת הפשר על בנין בתים, ובלתי זאת אי אפשר להניח חתימתכם על הקבלות כידוע, ע"פ הדבר הזה תוכלו לקיים בלתי כח האדרעס כי אם בכח חתימתכם על הקבלות, ואם לא ירצו לקיים זאת תקחו את חתימתכם מידם ותודיעו לפה. (השאר חסר).

כה

מאוסף הרשיל"א, צילום בידי.

רש"ז ברלין לרשיל"א

ש. ב. ברלין ריגא

בעזה"י יום א כ"ב תמוז תרס"ו לפ"ק
דייטשלאנד פרידריחראדא
שוכט"ס לכב' ידידי מחו' הרב הגדול חו"ב וו"ח י"א מפורסם לשבח כש"ת
מוהר"ר שלמה יהודה ליב שליט"א אליעזעראוו

קבלתי הנשלח מכמע"ל כתב הודאה על המתנה, גם קאפייע מקושאן וואקוף ומכתב כמע"ל, ונשלח אלי מריגא לאשכנז. המבואר בההודאה איך נאות, כפי שדברתי עם כמע"ל בהיותם בריגא, וכפי שכתבתי לה' מוהר"ר יהודה ליב ב"ר ראובן ז"ל. היות נתתי הבית מתנה עולמית לכולל חב"ד, ויותר

לא יבקשו ממני. וכפי המבואר בהודאה מכתב על ההוצאה תמידיות וכו' שלכם, כשיהי' ניצרך לתקן במשך איזה שנים יבקשו ממני על תיקון, וע"כ אבקשם שגבאי מכולל חב"ד יחתמו על הצעטיל המוס"פ וכשיהי' ניצרך לתקן במשך שנים, או שיקבלו ממועות כולל ששם דרים עניי כולל, או שיבקשו איזה תשלומין מהדרים לאסוף על תיקון שיהי' ניצרך, וכפי שיוכשר בעיני כולל חב"ד יעשו. כמו"כ על שהבטחתי לכמע"ל ליתן אלף רובל לבנות עוד אטאש על הבית ימחל כמע"ל לראות מכתבי (ששלחתי לכמע"ל עוד בקיץ עבר אף שלא הי' אז כמע"ל בביתו, וערך המכתב שלי בשלימות. וכן דברתי עם כמע"ל בהיותם בריגא, וניצרך לכם לשאול ולדרוש ממביני בבנין אם באפשר להעמיד אטאש על הבית שקניתי ולבחון ברור, ואם ישער שבאפשר להעמיד אטאש, לעשות חשבון ברור מה שיעלה בנין האטאש עם כל הניצרך, שיהי' במובן הכל בשלימות, אם יהי' די ע"י האלף רובל שאתן ע"ז. ולא כמו שהי' אצל אחי מוהרר"ח ישעי' ג"ר שקנה בית בירושלים ואח"כ בקשו ממנו הוספות כמה פעמים. וע"כ ניצרך מקודם לידע ברור, שעבור האלף רובל יוגמר בנין האטאש בשלימות כניצרך. ואם יתחילו לבנות מובן שניצרך לגומרו ולא שישאר הבנין בלא גמרו ח"ו. ואני אמרתי לכמע"ל בריגא, שיותר מאלף רובל לא אתן, ובאם שלא יספיק האלף רובל על בנין האטאש, לא יתחיל כמע"ל לבנות כלל, ולא יקבל ממני האלף רובל. מוסגר פה שני צעטלך: א' מכולל חב"ד, והשני מכמע"ל, כשאקבל שני הצעטלך אשלח לכמע"ל הסך אלף רובל על הבנין. ימחל להודיעני לאיזה זמן לשלוח למע"ל, מעות הניצרך ליתן להאיש הלומד תמיד.

שלמה זלמן ברלין

תקותי אי"ה לנסוע בקרוב לביתי לריגא לשלום, ימחל להודיעני איך לשלוח לכמע"ל המעות הר"ר לייב ב"ר ראובן ז"ל בקש לשלוח המעות על קנית הבית או על לונדון פונטען מעות ענגלאנד, וקבלתו בריגא, או על לונדון ושלחתי אליו לירושלים זאקאונאייע רעקאמעדירט, וב"ה או אכתוב על שמו, או ארדער מכמע"ל.

כו

מספר בגדל עז, עמ' תקמ.

אדמו"ר הרש"ב נ"ע לממונים באה"ק

ב"ה [ז"ך טבת תרס"ו]

מכתבכם צירוף החתומים אשר קבצתם קבלתי, וזה דרכם כסל למו מאז ומקדם לאסוף ולקבץ חתימות. טעם הסירוב שלכם מובן לכל, אמנם אחת אמרתי לכם ולא אשנה אשר האדרעס יהי' ע"ש ב"ד הרמד"ס שי' ועם עוד אחד מירושלים ת"ו.

ומ"ש בדבר טובת עניי אה"ק, אני יודע את טובתם יותר מכם, וטובתם נוגע אל לבי הרבה יותר מכם, ומה לכם ולגו כו'. אתם לא תבנו ולא תחזקו את אה"ק, כ"א בדרכיכם ובתחבולותיכם תהרסו לבד. אבותינו הק' וצוקללה"ה נ"ע

ישנם שאין להם שופרות כלל ושולחים הם כסף שנתי לקרוביהם באה"ק, וחושבים זאת לצאת בזה צדקת אה"ק וחובת כ"ק רבינו הגדול, אשר זכנו בזה בחסד עליון, אשר האמת אינו כן כלל, אם חפצים הבע"ב הג"ל להתזיק ביד קרוביהם יכולים הם, אבל אין זה נוגע לקופה הכללית, ודבר זה צריך תיקון, וטרם אכלה לדבר את רום כבודם, אבקשם כי יחוסו נא על אחינו היושבים בקדש, ויקיימו את מבוקשינו הג"ל למען הרים קרן המפעל הנעלה והקדוש, אשר אודותו שפך כ"ק רבינו הגדול זצוקללה"ה דברי קדש הקדשים כמים, ויעוררו נא אהבתם ושעבודם המוסתרה בתוך תוכיות נקודת לבבם ונפשם אל כ"ק רבינו הגדול, להביאו אל הפועל ברשפי אש אהבת עבד אל אדונו, במפעל הזה, ויקבלו החוה"ש מאדה"ש כאוות נפשם ונפש ידידם עוז. דו"ש באהבה וברגשי כבוד המתברך להיות מעבדי רבינו הגדול בפועל.

יוסף יצחק שניאורסאהן

1234567 ת"ת

ל

אוצר החכמה

המחלקה

מספר מגדל עז, עמ' תקמד — תקמה.

אדמ"ר הרי"צ נ"ע להגביר מוהר"י

ב"ה, יום ד' י"ט שבט תרס"ו

כבוד ידידי עוז הג' הנכבד ומרומם מוהר"י שיחי,

אחדשה"ט,

מה מאד אתפלא על כבודו על אשר עזבוהו רגשי הקדש בהנוגע לעניני אה"ק, אשר מי האיש שלא יתעורר בחיות וחובת הקדש, אשר גטע בנפשינו כ"ק רבינו הגדול זצוקללה"ה זי"ע ועכ"י ובפרט בזכרינו כי בגלל הצדקה הזאת שפך כ"ק רבינו הגדול זצוקללה"ה אמרי קה"ק כמים והוא הנחלה (חלק אגה"ק) אשר הנחילנו האור הגדול הזה היא הצדקה הזאת וכבודו עומד מרחוק כאלו הדבר אינו נוגע אליו כלל וקר בהמפעל הזה עד למאד.

אתפלא אתמהה, אבין בל אוכל, מה הי' לכבודו אנחנו עבדי כ"ק רבינו הגדול זצוקללה"ה עלינו לעמוד על המשמר, להביא רצון קה"ק אל הפועל בע"ה. ואל להביט על הפאליטיקע הנכזבה, אשר מקומה לא תכיר במפעלים כאלו הבנוים על אהבת עבדים פשוטים אל אדונם הקדוש, ובכן ימחול נא כבודו לצאת ממחיצתו — היא הפאליטיקע — וילוה אלינו עבדי כ"ק רבינו הג' זצוקללה"ה המוכנים לעשות הכל בקבלת עול כעבדים פשוטים המביאים אל הפועל, ולא כשרים ויועצים היושבים ראשונה כו', הזמן הראוי לדעת כי פועלים דרושים לנו ואם כי ת"ל הרבה אנחנו מהאגודה הזאת המתיחסים רק בשם "עבדים" — כן ירבו וירבו — אבל מפני אהבתי האמיתית לכבודו הנני פונה אליו בהצעתי זאת מבלי בקשתו, וכי מה טוב יהי חלקו כאשר יתחשב על דגל האגודה הזאת ואחשוב כי יכיר את הצדק והאמת וימצאהו בדברי אלה הנאמרים גלוי בלתי מעוטר באדרת החנופה והדומה כ"א דברי אהבה אמיתית. וכאשר ישאל השאלה

מה עלי לעשות? תשובתו בצדו, כי כאשר יוצא מכלל פאלאטיקאנט לכלל פועל בהיולי ישתנו דעותיו והשקפותיו וימצא הרבה והרבה מה לעשות לטובת המפעל הקדוש הלזה וימצא כי כל מה שביטל בהיותו פאליטיקאנט ירומם על גס בהשתנו לעמוד בשורת הפועלים והעובדים, וזבה הגני ידידו עוז באמת ודו"ש באה"ר ומכבדו כרום ערכו הנעלה.

יוסף יצחק שניאורסאן

לא

במכתב זה מפרט אדמו"ר הרש"ב נ"ע את כל פרשת הענין אודות הסכסוכים בהנהגת כולל חב"ד באה"ק ובגולה. עיין גם בקונטרס אדמו"ר הרש"ב נ"ע שיצא לאור בשנת תרס"ז, ואף שם מבוארים כל הדברים באריכות (ואף דיון בהלכה ובחסידות במעלת יישוב חברון). וראה לעיל הע' 25, והמכתבים סי' יט, כ. העתק ברשותי, מאוסף דודי הראד"ה שי'.

אדמו"ר הרש"ב נ"ע לר' חיים [בוגין] בענין הנהגת כולל חב"ד

בעזה"ת. העתקתי מגוף כ"ק שליט"א.

נשלח מפה ליובאוויטש עש"ק פ' נצבים תרס"ו ב"ה, ייטיב השי"ת הכוה"ח לכבוד ידידי הרב המפורסם ווח"ס נכבד י"א כ' מו"ה חיים שי',

מכתבם מחאלמי נכון הגיעני, ואתם גרמתם ומכריחים אתם אותי לדבר אתכם הפעם קשות קצת, ואם כי כבד עלי המלאכה הזאת מאד, אבל כבר נתמלאה הסאה וא"א לעבור עוד בשתיקה. אתם כותבים אשר כל התקנות עד עתה היו כאשר בהתוועדם יחד מצאתם דבר תיקון, הצעתם לפני הסוה"ג [= הסוכנים והגבאים] וכאשר הי' הסכם כולם אז כו'. הנה מלבד שאין האמת כן גם בדבר שמצאתם אתם (ובפרט בזמן האחרון אשר לקחתם לכם הרשות לעשות דין בעצמכם), יאמר גא אם עשיתם כן גם בדבר אשר הי' בזה רצון מאחד הסוה"ג. ממי שאלו אם למנות את רמ"ש [= ר' מרדכי שלנק?] לממונה בעיה"ק ת"ו, ממי שאלתם אם למנות את הרד"א [= ר' דובער אפרת] לממונה בעיה"ק ת"ו. ורק כאשר רציתי אני שיהי' ב"ד הרמ"ד [= בן דודי ר' מרדכי דובער סלונים] ממונה אז עשו שאלת חכם ע"ז. וגם הסיתו את יושבי תמן נגדי, והי' לי בזה מלחמה גדולה עד שנעשה הדבר. וכבודו העיז אז לומר לפני בזה"ל, "זה תכלית החפץ שלא יהי' לבני המשפחה תמן דיעה בהנהגה" (ורק הרד"א יצא מהכלל הזה מצד הזכות האחר שיש בו וע"ד עמון ומאב טיהרו בסיחון). (ובאמת זה תכלית כל חפציכם גם עתה להוריד ולהשפיל ח"ו את בני המשפחה, והיא הכוונה האחת הנוקבת ויורדת בכל הדברים והענינים, ורק באשר אינם נכנעים לכם), (ומסכימים אתם על ש"ב הרש"ל [= שאר בשרי ר' שלמה לייב אליעזרוב] לפי

לב

מאוסף הרשיל"א, צילום בידי, זו טיוטא או העתק שהשאיר
הרשיל"א בידיו.

ממוני וראשי הקהילה בחברון לר' חיים ישעי' ברלין

בעזרה"י יום ז' שבט תרס"ז פעיקות"ת חברון תובב"א
לכבוד אהובינו ידידינו הרה"ג המרומם המפורסם וו"ח י"א אוהב תורה
ולומדי שמו כו' מוהר"ר חיים ישעי' ברלין שיחי.
לשלום אין קץ. הנה עתה הגיע העת האחרונה אשר עוד לנו לעורר ע"ד
קנין הנחלה הידועה פעיקות"ו, וליחל לישועת עיקות"ו התלוי בקנין הנחלה
הזאת. כי בקיץ החולף בא לפה בעל הנחלה הנ"ל, גלהב ונלבב בהחלט גמור,
למכור את נחלתו לכל מי שיהי, מחמת המציק לו מאד. והי קרוב למכרה
לישמעאלים בעיקות"ו בסך יותר גדול מאשר הוא עומד על כרומע"ל, באם יזכה
לקנותה, כי היא שוה עוד יותר הרבה.

והנה נתאמץ ידידינו הנגיד וו"ח הר' שמעון הויזמן יחי' אשר הנחלה
ממושכן אצלו בסך נכון והשתדל מאד עם בעל הנחלה שאל ימהר עדיין למכרה
לישמעאלים כי אולי יש תקוה שתעלה ביד ישראל לקנותה. והלוה לו עוד סך
נכון על הנחלה, כמעט עד שליש מקחה. למען יוכל להשיא עכ"פ אחת מבנותיו,
ולסלק קצת מחובותיו. ובזה עלה ביד הר"ש הנ"ל לקחת ממנו שטר הבטחה,
שימתין עוד עד ר"ח תמוז הבעל"ט, מלגמור הקנין לישמעאלים, אשר כבר עשה
חווה איתו. וגם נתן כח ורשות כדת וכנימוס להר"ש הנ"ל, למכור את נחלתו
לישראל, בסך שלשת אלפים ושלש מאות ושלשים גאפאליון זהב, שהם בערך
חמשה ועשרים אלף רו"כ. ועל הישמעאלים היא עומדת כעת בשלשת אלפים
וחמש מאות גאפאליון זהב, וכבר יש מהם שיתנו עוד יותר. רק בעל הנחלה אדם
כשר הוא ונתרצה למוכרה לישראל במקח הנ"ל. אך בהגיע ר"ח תמוז ולא יעלה
ח"ו ביד הר"ש הנ"ל להמציא קונים ישראלים, אז מוכרח הוא לבא בעצמו לפה
ולמוכרה למי שיהי, כי הרבית אוכלת בה, והוא מוכרח להשיא את בנותיו אשר
כבר הגיעו לפרקן, ולסלק כל חובותיו אשר הרבית אוכלת גם בהם. ולא נשאר
עוד שום אופן להר"ש הנ"ל לעכב עליו עוד. ויהי דבר האבוד אשר לא יוכל
לתקון עוד, כי כבר כלה ונתרצה אצל בעל הנחלה למוכרה בר"ח תמוז, למי
שיהי, וכבר עשה חווה ע"ז כנ"ל. ועתה כאשר הנחלה עומדת להיות דבר האבד
ח"ו, ואם לא עכשיו אימתי, והזמן קצר, ע"כ, נתאמצנו בשארית כחינו לקנאות
קנאת ה' צבאות ותוה"ק וכבוד אבורה"ק ג"ע זיע"א, מיסדי הישוב הק' הזה,
במקום מנוחת אבות העולם. והננו שולחים מאיתנו את פרשת דברינו
היוצאים מקירות לבבינו, ע"י ציר אמונים ה"ה המוכ"ז הרה"ח כו' מוהר"ר שמואל
תנחום יחי' שוחאט, מתושבי ויקירי עיקות"ו, שד"ר מיוחד לכרומע"ל, למען
יוציא כרומע"ל מכח אל הפועל את הבטחתו הנאמנת, הן בעל פה והן במכתב
תשובתו להגאון הצדיק החח"ם זצ"ל. והגאון זצ"ל קודם פטירתו מסר ליד ידידו
הר"ש יחי' הנ"ל (אשר הוא עומד על המשמר בכל כחו לבלתי תפול הנחלה בידי

זרים ח"ו) את העתק מכתבו באריכות ברשפי אש שלח לכרומע"ל, ותשובת כרומע"ל אליו בהבטחה. וכך אמר לו הגאון זצ"ל, שבטחנו חזק שע"י כרומע"ל תהי' ישועת עיה"ק חברון ת"ו, בקנין הנחלה הזאת, וע"כ הוא מוסר בידו את כל הנ"ל לזכרון לעת מצוא. והנה ההעתק הנ"ל ותשובת כרומע"ל בידי השדר"ר הנ"ל.

ובטחנונו ברגשי כרומע"ל אשר כבוד ה' ותוה"ק וכבוד אבורה"ק מיסדי הישוב מאד יקר בלבבו. אשר כל חפציו בודאי לא ישוו גם נגד אחת מאלה, וכ"ש כולם יחד, ויתגבר כארי לישועת ה' ותוה"ק להגן על קדושת הישוב הק' וטהרתו, אשר אך הוא נשאר לנו, לפליטה גדולה באהקת"ו, לבלתי יתחלל ח"ו בידי זרים. ומה טוב ומה נעים גורלו אך אם רוח נדיבה תסמכהו, לעשות הדבר הגדול הזה, לקנות לו את הנחלה הזאת ולהקדישה, שיהי' כל פרי' אך קודש להגדיל תורה ולהאדירה, להחזיק הני ברכי דרבנן עמלי תוה"ק, במקום מנוחת אבוה"ק אבות העולם זיע"א. הא ודאי כי עמוד התורה יהי' הולך ואור לפניו בזה ובבא, ומחלקו יהי' חלקינו. הנה הודענו אמיתות נקודת המצב לפני כרומע"ל ובה את נפשותינו הצלנו, כי אנחנו אין כחינו אלא בפה, והנה תפלתנו רחמים ותחנונים לפני ה' בתורה הכתובה והמסורה בידינו מאבורה"ק ג"ע זיע"א, למען יתן עז לכרומע"ל, לחונן עפר מנוחת אבוה"ק דמיכין דחברון זיע"א, ולחמול על יגיעת אבורה"ק ג"ע זיע"א אשר ממש מסרו נפשם על יסוד הישוב הק' הזה. והנה הישוב הק' עומד עתה בחגיגה לפני כרומע"ל, לפרוס עליו כנפי צדקתו כדי גאותו, באשר כי גואל וקרוב הוא, ומי יחוס יותר ממנו. וזכות אבורה"ק ג"ע זיע"א מסייעתו, הלא כן עתירת ידידיו ואוהביו הצופים לרחמי ה' ע"י כרומע"ל, להחזיק ישובינו זה על טהרת הקודש, והננו מעתירים בעדו עתרת החיים והשלום.

לג

מאוסף הרשיל"א, צילום בידי. טיוטא או העתק, התאריך הוא [שבט תרס"ו].

[ראשי הקהילה בחברון] לר' ישעי' ברלין

כבוד ידידנו הגביר המפורסם רודף צדקה וחסד וכו' כש"ת מוהרי"ב ג"י ה' ירום קרן הצלחתו בכבוד.

עתה עתה הזמן שדרך החיים פתוח לפניו, להיות קונה עולמו בשעה אחת, להיות מאוכלי פירותיהן בעוה"ז והק"ק לעוה"ב, כי עיני כל ישראל יושבי עיקת"ו בעיר מנוחת אבוה"ק זיע"א, עליו, להיות להם מלאך מושיע, להוציא מחשבתו הטובה לפועל בקניית נחלת רומאנו הי"ו המפורסמת, אשר בזה יתרומם ישוב עיהקת"ו, וכן להיפך ח"ו אם תיפול בידי עוקרי רצונו יתברך ח"ו.

מיום נתעורר עט"ר הגאון החח"מ זצ"ל וכתב אליו בזה מכתבו מעומק לבבו, בידעו כי בזה תלוי כל אושר ישיבת עיר מנוחת אבוה"ק זיע"א, מאז כל תושבי עיהקת"ו מוזכרים את שם כת"ר לטובה, ותקוותם לישועת ה' על ידו. וממש רואים אנו חסדי ד', כי דברי הגאון הצדיק החח"מ על אשר הבטיח לנו, כי עפ"י תשובת כת"ר לו, לבבו יגיד לו כי בו בחר ד' להיות גואל ומושיע

לישיבתינו. ויהושוע ינחיל את הנחלה הק' הזאת לאשרינו, ולכבוד אבונה"ק זיע"א.
 כי זה כמה פעמים אשר פחדנו כי אבדה ה"ו תקותם. כי השטן מרקד על
 כל דבר טוב, ולפי ערך תקותינו שתיפול הנחלה ביד ישראל, כן הגויים
 מתאמצים לקנותה ברוב הון. כי בכל מקח שיקנה, הוא כחצי מחיר שעלה על
 בעליו.

אך הגאון זצ"ל טרם עלותו השמימה, ביקש והפציר בידידינו הגביר מו"ה
 שמעון הויזמאן נ"י, שהוא המורשה על נחלאות רומאנו, וכל עסקיו פעיקת"ו בידו
 הוא. לבד אשר הנחלה הגו' ממושכן בידו עפ"י הממשלה יר"ה כי ישתדל בכל
 תוקף ועוז, לבל יפול הנחלה הק' ביד גויים וכו'. וידידינו הגו' לקח לו את המצוה
 הזאת ופקודת הגאון זצ"ל היקר בעיניו ובעיני כל, להשתדל בזה ככל העולה
 בידו. ועד הקיץ העבר דחה את רומאנו מלבוא לעיקת"ו, אך לרוב דחקו של
 רומאנו מבע"ח, ובפרט לצורך נשואי בתו, בא לחברון בחדש תמוז העבר. ובעינינו
 ראינו חסדי ד' כי ביום אחד כמעט גמר רומאנו מכירת הנחלה לגוי גביר, אשר
 נתן לו בדיבור הראשון הסך — 2500 נאפאליען. ואמר להסרסור כי עד 4000
 נאפ' מוכן הוא לתת, כי הוא מתושבי חברון ואוהבי אבי בעל הנחלה כעת, ויודע
 בערך משווי של הנחלה, ושדותיו שסביביו בכל הבנינים. ובהוודע הדבר להג'
 הר"ש, הוא רץ אליו וממש שנחלה מרוב צערו בזה, ובכל תוקף ועוז עצר אותו
 מלמכור, והבטיח לו כי ישתדל כי גם במכירתו לישראל ישיג הערך שנתן הגוי.
 אך רומאנו הגיד כי לא יכול לחזור לעירו בלתי יהי בידו לפחות אלף נאפאליען.
 ואם אך ימציא לו הר"ש הגו', אלף נאפאליען, אזי ימתין במכירת החצר עד חודש
 תמוז הבעל"ט. ומרוב התרגשות הג' ר"ש הגו' ומפחדו מהגויים העומדים לקנותה
 בכל הון, לקח ממנו תיכף תקיעת כף שלא יחזור בדבריו, ולקח ממנו כתבים
 בהממשלה שבידו הכח למכירת הנחלה הגו' (ולבד זה הנחלה נכתבה בשם הר"ש
 הנז') וכן עשה עמו כתב כד"ת שהרשות בידו למכור את הנחלה עד זמן ר"ח
 תמוז, בהסך כ"ה אלף רו"כ. רק שמחוייב הר"ש להשתדל לחפש קונים שיוסיפו
 על המקח. וכן הבטיח לו הר"ש הגו', שבזה לקח את לבבו שלא יפסיד הרבה
 מערך המחיר שנתנו הגויים לו. וליתר תוקף שלא יוכל רומאנו לעשות מעשה,
 לקח ממנו שטר מכירה כד"ת, והמציא לו הסכום שדרש ממנו, ונסע לעירו. וממש
 חסדי ד'. כי הי' החושך מכסה את כל עיר קדשינו ביום ההוא, מפחד היאוש
 לתקוות יושבי עיקת"ו. ועתה ראינו כי רומאנו מזכיר תמיד להר"ש שממתין
 לכלות הזמן שנתן לו בכליון עינים הן לחסד וכו', כי הבעלי חובות דוחקים אותו
 וצריך להשיא בתו השניה, שדרוש לו כעת לפחות עוד אלף נאפ'. לכן אין סומכין
 עוד על הנס, בפרט כי הג' ר"ש אומר בפ"י כי לא יוכל עוד עשות מאומה אחרי
 הזמן הקשר שבינו לבינו. וממהר עלינו להקדים את הרעה ח"ו. וכן נתן לנו
 דיבור שאם נמהר להשיג הקונה אזי מתחייב למכרה לנו בהסך כ"ה אלף כפי
 המקח הראשון שהי' המדובר, הגם כי הבטיח לרומאנו להשתדל לקחת הוספה (כי
 עשה זאת רק למען יתרצה רומאנו להמתין), כי לפי הכתב שבידו, הכח בידו
 למכרה בהסך הנז' רק שעליו להשתדל וכו'.

רומאנו טרם נסע מפה, הגיד להקונים הגויים שמוכרח כעת לנסוע, ובקיץ
 הבעל"ט יחזור ויגמור. לכן נתאספנו יחד לטכס עצה בזה, ובהיות שהזמן קצר
 הסכמנו עפ"י ההכרח, לשלוח את השד"ר המפו' מוהרש"ת למשולח מיוחד
 לכת"ר, שיודיע לכת"ר מצב הענין פא"פ בדברים היוצאים מהלב.

ועתה ידיד ד' יפלס נא כב' במאזני צדק את הענין הנורא, ויקרא נא את
 מכתב הגאון ז"ל אליו, אשר בו כותב בפ' פסק כי הנחלה הזאת טוב לו מעשרה
 בנים, ועוד תתחדש כנשר בעור' וכו', וכדאי לסמוך על דברי הצדיק הזה, אשר
 חבורו נתקבל בכל העולם. ודבריו יעשו רושם לפני הבי"ד הגדול בעוה"ב, ויעשה
 נא לנו אות לטובה לברך על המוגמר, לקחת הנחלה הזאת לו לקנין עולם,
 להוציא אותנו מפחד הגויים. ואח"כ יעשה כת"ר בהנחלה בה כרצונו אם להקדישו
 או להחזיקו לעצמו, כי בכל אופן כדאי לקנותו שהיא ממש בחצי המחיר של
 שוויה, כפי שיגיד לו גם השד"ר המוכ"ז. הגם כי בעת הי' ידידנו הרה"ג שיל"א
 שליט"א אצלו בשליחות אדמו"ר בזה, לא עשתה תפילתו כ"א מחצה, שהבטיח לו
 רק על חצי מחיר הנחלה, אך עתה שאין זמן לדחות את הענין עוד שלא תהי'
 ח"ו דבר האבוד, יעשה נא למען כבוד אבותינו הק' זיע"א, ולמען טובת יושביה,
 להרים את ישוב עיה"ת ממש לשמים בזה, ויהי' לבבו בטוח בזכות אבות העולם,
 כי הדבר הגדול הזה יעמוד לו כאלף המגן שמראה השגחת ד' כהצלחתו מהיום
 ברו"ג, ועל הטוב יזכר שמו לדור ודור כעת'.

לד

מאוסף הרשיל"א, צילום ביד'.

רש"ז ברלין אל הרשיל"א

ש. ז. ברלין, ריגא

בעזה"י אור ליום ג' י"ד חשוון תרס"ח לפ"ק.

כ' מחו' ידי"ע הרב המפורסם מו"ה וו"ח י"א כש"ת מוהר"ר שלמה יהודה
 ליב נ"י אליעזריו.

לא השבתי לכמע"ל זה זמן ארוך כי הייתי עליו בתערומות שבנה בנינים
 ומבקש ע"ז מעות ולא שאל ממני כלל, ולא ידעתי שניצרך ושיבקש עוד, אך
 לבסוף מה לעשות ניצרך לסלק מה שמבקש 325 רובל. מוס"פ צעטיל שניצרך
 לחתום עליו כמע"ל ועוד הישיש דובר סלאנים והשלישי מגבאי כולל חב"ד,
 שיותר מעות עוד אין באפשרם לבקש ויכתוב צעטיל המוס"פ בכתב יד כמע"ל
 ויחתום עליו וישלח לחברון שיחתמו עוד גבאי כולל חב"ד, וישלחו לריגא ומשם
 יושלח אלי במקום שאהי'. ובקבלת צעטיל הנ"ל אשלח בהקדם 325 רובל. הריח
 שניצרך לכם לשלם, זאת יסלק מע"ל מכיסו כי הוא החייב שעשה בלא רשות
 ובלא שאלתו ממני אני לא אסלק ריח הנ"ל, ומובן שיורו בשילוח הצעטיל כו',
 ובלא הצעטיל לא אשלח המעות ולא ישנה מכתובת הצעטיל המוס"פ שום דבר
 אף כקש"י, ואולי ישנה מה לא אשלח המעות.

מחו' ידידו שלמה זלמן ברלין

לה

מספר מגדל עז, עמ' תקנב.

אדמו"ר הרש"ב נ"ע לרשיל"א

ב"ה, יום ג' ז' אד"ש תרס"ח לפ"ק ליובאוויטש
כבוד ש"ב ידי"נ הרה"ח המפורסם ווח"ס נכבד ומרומם י"א כו'
מו"ה שלמה יהודא ליב נ"י

ת"ל בעד החוה"ש כה לחי. מכתבו נכון הגיעני במועדו... ות"ל אשר
שמר אותו כן ישמרהו השי"ת על להבא מכל צו"צ ונר"מ ויביאנו לשלום לביתו
נאות קדש בקרב ויהי במנוחה על התו"ע... הנה ידוע לכבודו גודל תשוקתי
שיהי' כבודו בביתו וישגיח על כל הענינים הידועים ובלתי ידועים כו', ומשו"ו
כתבתי לו אז שנקצוב לו סכום ידוע שלא יצטרך לנסיעות... יכול להיות אשר
אנ"ש ירצו ליתן לכבודו הסך הנדרש למען ישב במנוחה בעה"ק חברון ת"ו
אשר בזה המה רוצים...

גם בענין החצר לא שבעתי נחת כלל, יגענו והשגנו ת"ל רשיון הממשלה
דאשכנז ועשינו האקציעס ועלה הוצאה ע"ז יותר מאלף וג' מאות רז"כ, אשר
זה נתן ידידנו הרש"ג שי.

... א' הציע לנו בשם גביר א' מקיוב לקנות החצר מעובון חותנו שנשאר
סך גדול על צדקה, והדיעות ע"ז המה בנותיו, וישב האיש אודות זה בקיוב
ועלה הוצאות ערך ג' מאות רז"כ (מחצה מהרש"ג שי ומחצה ממני) ונתבטל
הענין כי האחיות לא התרצו ע"ז בשו"א, וממילא מובן אשר הי' בזה עגמ"ג,
ומידידינו ר"ש הויזמאן הי' מכ' אשר העת האחרון הי' באד"ר ומה אענה לו.
ואינני יודע מה נעשה עם החצר, ומה יהי' מזה, והשי"ת יהי' בעזרינו ונשיג
חפצינו בכה"פ בנקל ובנחת ויצליח לנו בכל ענינינו ברו"ג...
ויקבל החוה"ש והברכה מאדה"ש ויחוג את חהמ"צ הבע"ל בדיצה
ובכשרות כאוות נפשו וש"ב ידידו עוז המקווה להתראות אתו בקרב בחו"ש
דו"ש מלונ"ח באה"ר תכה"י.

שלום דובער

לו

מאוסף הרשיל"א. מכתב מאלף המראה את המהלכים
המסובבים שהיו כרוכים ברכישת הנחלאות בחברון. צילום
בידי.

ר' שמעון הויזמאן לרשיל"א

ב"ה יום ד' י"ג למטמונים (= ר"ח ניסן) התרס"ח ירושלים ת"ו
שלום רב וכט"ס למע"כ אהובי ידי"נ הרה"ג המפורסם בתורה וביראת ד'
טהורה עניו וחסיד דורש לעמו וארצו איש נאמן רוח רב פעלים וכו' כקש"ת
מהרשיל"א שליט"א. ירום ד' קרנו בכבוד ובכל אשר יפנה יצליח.

שלום מאדון השלום!

ראשית הנני לבשרו בבשורת השלום... וכבר כתבתי לכת"ר באריכות הרבה שעליו למהר להשתדל לגמור המכירה להגביר סיפאוף שי' אפילו בסך כ"א אלפים. אפילו אם ח"ו וח"ו בכל ההוצאות. הגם שמסופקני אם נוכל עוד להרויח מצדם. אך מה אעשה הלא שותפים אנחנו בדבר ובטח ישתדל כת"ר בכל יכולתו אולי יעלה בידו לפעול שינתן כ"א אלפים רו"כ בלתי תנאי הוצאות שע"ז האופן בטחוני שנרויח לכה"פ שכ"ט באיזה סך אם לא יעלה הרבה הוצאות הקושאן — וכל תקוותי כעת כי נרויח מהספרדים, כי גיליתי כל לבבי לידידנו חרס"מ [= חכם רבי סלימן מני] (אחרי שנתן לי תקיעת כף שלא לגלות עדיין) כי הסכמנו שתהי' המכירה להג' סיפאוף בהשתדלות כת"ר. והבטיחנו שכולל ספרדים יתנו חלק לכת"ר ולי בעד כל דבר הקדש שיקדיש הגביר לטובת הספרדים, והראיתי לו לדעת עד כמה דורש כת"ר ואני טובתם הגם כי ברצון ליב' לקנות — אך זאת הגדתי לו כי אם יקדים עצמו אדמו"ר מליב' לגמור אתנו אזי החובה עלינו לגמור אתו.

אך כעת ידידי היקר! אודיע לכת"ר שאין לנו עוד כל תקוה בקניית ליב', לא לנו ולא לתושבי עיקת"ו. ואחרי הפירסום הגדול שנעשה פה בהטעג' של ליב' רואה אני שעלינו למהר לגמור עם הג"ס הי"ו, אם רק יעלה בידינו שבזה האופן נוכל להציל כבודנו וגם יש תקוה להרויח מהספרדים דפה. כי חס"מ אמר לי בפ"י כי אם אגמור לטובת כוללם יקבל כת"ר ההלק כפי הקשר, ובעת אקבל הטעג' מהג' ומכבודו שקנה בהצלחה אזי אשתדל לקחת בטחון מהספרדים על השתדלותינו טרם יודע להם מגמר הקני' בכי טוב.

ועתה עלי לספר לכת"ר כל פרשת העבר... וגם שקפידת ליב' אין עלינו עוד. עת קיבלתי מליב' הטעג' וגם מכת"ר שנתן 20 אלפים והתשלומין לזמנים נשארתי גבוך בדעתי משני הצדדים, מאשר הוריד המקח באופן שלא יסכים בעל הנחלה, והן מאשר אין מעות מזומנים. לכן הודעתי לאדמו"ר במכתב כי המקח האחרון הוא ג' אלפים. ומקודם הי' ההסכם רק על כ"ה אלפים (= רו"כ) יען כי רבו המשתדלים בזה שכולם דרשו ממני לתת להם עת יגמר הדבר, ובפרט להמשולח הרש"ת [= ר' שמואל תנחום] וכ'. אך כעת מפחד המיסיאן אני את נפשי הצלתי מכל החפצים להרויח בזה, לכן הנני מודיעו כי עכ"פ הסך ג' אלפים נאפ' שהם 22500 רו"כ מוכרחים לתת לבעל הנחלה כפי הקשר שביני לבינו. וע"ד הכסף צריך להיות במזומן ואם כי הבטחתי לעזור בזה מהלוואה אך לא אדע מה המה הזמנים על איזה אופן. ובפרט שמוכרחים לקבל בהקדם הקושאן מבעל הנחלה. לכן מצפה אני לתשובתו בטעג' ובת"פ [= ובתחילת פרעון] דווקא לשמי... למען אוכל לגמור מבלי מפריע אשר לא כן אם יהי' בצירוף שמות. זאת היתה תוכן תשובתי לו בכתב.

וכתבתי לו שעכ"ז כתבתי לבעל הנחלה אולי יעלה בידי להפחית איזה סך מהג' אלפים נאפ' רק מסופקני בזה. בפרט כי מפחד אני מפחד המיסיאן שלא יודע לו שכעת הדבר בסוד עדיין בחברון, מהקשר של הד"ר אינגליז אתי שסומך עצמו עלי בזה שעשיתי זאת במכוון למען לא יפנה עצמו לבעל הנחלה להלהיב לבו בהוספה גדולה וד"ל.

והנה הודעתי לכת"ר במכתבי הקודם שהייתי בקפידה עם הרמד"ס על אשר אין ברצונו לשלם שכירת הבתים ששכר בהחצר, לו שני בתים ולנכדו

בית אחד, וחפצו הי' להשכיר לו כל החצר העליון בחשבו שבטח יגמר הקני' וכו' ועי' ג"כ אין ברצונו לשלם שכירות הבתים שלכן קפידתי רבה עליו, בהכירי אותו הטיב שנתחדש לי בחורף זה בכל מזימות לבבו לכן בהשיגנו הטעג' לא נודע לשום איש! ולאדמו"ר השבתי תשובה בכתב. אך באשר קבלתי מכתב כת"ר איזה ימים קודם החג שציווה עלי להשיב בטעג' לליב' להודיע המקח האחרון ולהמתין 6 או 7 ימים לתשובתו ואם לא ישיב אזי אמהר להודיע בטעג' להג' סיפיאף מהמקח האחרון שבזה יצאנו ידי חובותינו לפני אדמו"ר שי'. ובין כך נודע לי כי הגיע ט"ג להריד"פ [= ר' ישראל דב. פרומקין עורך החבצלת]. ושאל בט"ג להודיע סיבת הדבר שלא השבתי על הט"ג ששלח לי בדבר נחלת רומאנו, מהרתי תומ"י ביום עש"ק חוהמ"פ והשבתי בט"ג בדברים הללו: „צושטאנד פערקטליך, שטארקע קרעפטין צוואנציג צווי באאר, אדראף ט"ג יצחק פרוינד, הויזמאן" והורדתי 500 ר"כ כי אמרתי שזה בוודאי יגמר בכי טוב או להוצאות. בין כך בא החבצלת אחרי עבור איזה ימים לחברון להודיע ממני מצב הדבר, כי קיבל ט"ג מליב' להודיעו מדוע לא השיב הויזמאן. והגדתי לו האמת מה שהשבתי ומה שכתבתי והראיתי לו גם מכתב רומאנו שכתב לי שאין ברצונו להפחית מג' אלפים. והגדתי לו שאם אפי' אם יעלה בידי להפחית לו עוד למען טרחתי בזה לרומאנו, איה המה ההוצאות, והודעתיו מצערי שהרש"ז [= רבי שניאור זלמן סלונים רב החסידים ביפו] ובנו קולע [= ר' יעקב יוסף סלונים רבה האחרון של חברון] וגם הרמד"ס ובפרט הרש"ז כולם יקומו עלי לתבוע ממני כסף אם אגמור עם אדמו"ר ולא יביטו על ההפרש שמקודם הי' המדובר על כ"ה אלפים וכעת יגעים אנו לפצות את בעל הנחלה שיתרצה במקח שנבוא לעמק השווה עם הקונה. — והאמת שאין אני רואה עוד לעצמי מסירת נפש לתת הלוואה מכיסי אחרי שברצון אדמו"ר לקנות בתשלומים לזמנים. עכ"ז הודעתיו שבזה המקח ובמזומן הנני משתדל לגמור בעדו. — ונסע הריד"פ לדרכו. בטח מסר הדברים לרמד"ס.

בין כך סיפר לי ידידי חר"ס מני נ"י שרמד"ס ויענקיל בקשו אותו אולי יוכל לגמור להם הקני' מרומאנו בלתי ידיעתי, והבטיחו לו 25 נאפ', לכן לאהבתי מודיע אותי בזה ומבקש ממני להגיד לו מה להשיב להם. הבנתי תומ"י שרמד"ס אחרי שראה שהמקח הוא כ"כ בשפלות בטח לא אתן לו וכו' ובפרט בראותו שיש לי קפידה עליו. לכן ברצונו לעשות בחשאי שתהי' עכ"פ הקני' שלא על ידי ואולי בזה האופן יוכל להרוויח הוא ובנו, וגם יענקלה רוצה כבר להרוויח. אך לא נתרגשתי מזה כי ח"ס מני לא יכתוב בזה ואין שומע לו ולהם השיב שיכתוב כי כן הסכמתי להשיב. רק ראיתי עד היכן שפלת לבבם וערמתם, כי מי הוא העובד בעסק זה זה כחמשה שנים הלא רק אני וכת"ר ... ושמחתי מאד שלא גיליתי לו ענין הד"ר אינגליז כי אז ברור אצלי כי יענקיל הי' מודיע לד"ר אינגליז כל דבר חלילה, כאשר הי' מסור להקיימיקאם עת עשיתי הקושאן מחצר ר"ז חר"י שיתבע סכום נכון כי הוא שייך לכולל, אך לא עלה בידו להרע בעזה"י.

ולא די בזה כי ביום שלאחריו נתראה אתי רמד"ס בדרך והתחיל לדבר עמי ושאל ממני מה הי' נכתב בט"ג ומה שהשבתי, ואני השבתי לו האמת כאשר הגדתי להריד"פ, ולא רציתי אפי' להוכיחו על פניו בהג"ל כי חס"מ ביקש ממני שלא לגלות לו זאת. והראה לי פנים של אהבה והזכיר אותי שבטח יקבל חלק

בהקני' ובפרט בנו הרש"ן, ודיבר על לבבי שבטח יגמר גם בשנים ועשרים, ואני עברתי בשתיקה רק השבתי לו והרש"ת מה יאמר, והעולה על כולנה לדעתי שאם יהי' ריווח ה' מגיע ראש וראשון להרש"ל ש' אך מה לדבר בזה ועדיין אין המקח מספיק לפצות לבעל הנחלה ואין מעות מזומנים, ובזה נתפרדתי מאתו לשלום.

והנה בלבי הייתי מלא צער כי מליב' לא קבלתי תשובה על הט"ג, שכבר עברו 7 ימים לכן הסכמתי לגסוע תומ"י יום א' שבוע זאת לירושלים למען הודיע להגביר המקח אולי יתרצה. ובפרט שחפצי שימצא כת"ר בביתו בהשיגו הט"ג ממני. וכן עשיתי ובאתי לירושלים והנחתי כל עסקי הפקר. ובבואי לפה יום ב' מצאתי פה הט"ג מליב' הנכתב באלה הדברים: באאר אונמעגליך יעצט נאר 5000 בריעף פאלגט, שניאורסון. הבנתי שאין לסמוך עוד לע"ע על ליב', כי רומאנו לא ימכור רק במזומנים, ואני לא אתן כסף בעסק הזה אחרי שבא המקח באופן שלא ארוויח, וכולם יביטו בפני לתת להם מעות חנם. ואולי עוד ישלחו כספי לידם, לכן הטוב לי לברוח שלא להכנס לכה"פ בכספי בעסק הזה. כי מי יודע מה ילשינו שלא בפני אולי יכתבו עוד שקרים שהרווחתי כסף רב למען הרע לי. כי באשר לא יהי' להם תקוה לקחת ממון מעסק זה כולם יעלילו עלי.

והיום מצאתי ביד חתני נ"י כבר מכתב מר' קולע שכותב לי כי כפי הט"ג של ליב' בטח יגמר הקני' לכן עליו להודיענו שאדע עד כמה טרח ויגע בזה ובטח יבא על שכרו מידי בעין יפה וברוח נדיבה. נתראיתי אח"כ פה עם החבצלת וסיפר לי שכתבו לו מחברון שחכם סלימן מני הבטיח להם לגמור הקני' בעד עשרים אלף ר"כ כאשר כתבתי לכת"ר לעיל שכן יגיד להם. לכן עליו להודיע לליב' שלא יסכים כאשר כתבתי אני 22. שאלתיו מה כתב לליב', השיב לי אני כתבתי האמת לאדמו"ר וגם לגור אריה שהוא באנווערס. שכן כתבו לי בשם הרמד"ס (כי המכתב נכתב בחוהמ"פ ולא ה' יכול לכתוב בכ"י) שהחכם באשי הבטיח להם לגמור בעשרים אלף, אך הוא איננו נותן אומן בזה, כי ראה אצלי מכתב רומאנו שכתב לי ג' אלפים.

בין כך מצא אותי ר' קולע בשוק ושאל אותי אם קבלתי מכתבו, וסיפר לי שאומרים בכאן שאני וזקנו ואביו והוא מרוויחים בעסק זה אולי אלף נאפ', ובטח יכתבו מזה להגרי"ב [= להגביר ר' ישעי' ברלין בריגא] ולגור ארי' ולליב'. השבתי מה אעשה, כן מזל חברון, מסופקני אם יגמר הקני' אחרי שאין כסף מזומנים ואני מפחד עוד להכנס בכסף בהלוואה. ואם יבואו מכתבי פלסתר לחו"ל בזה בטח יתקרה הענין מההתלהבות שהייתי מלהיבם קודם, כי כעת יאמרו שלמען ארוויח כסף הייתי מלהיבם. אין אקאץ קען אויך קאלע מאכען בפרט אויף נישט צו גיעבען ד' ירחם על מצב חברון.

לכן הלכתי תומ"י ועשיתי ט"ג להג' סיפאוף בדברים הללו: „סמארקאנט סיפאוף, 21500 גויטווענדיק טיליגריפריטא, הויזמאן“, בלשון רוסי' ובכתב דייטש. כעת הגני מצפה לרחמי שמים לתשובתו לי בט"ג, כי לבבי מסכים כעת לגמור בעדו ממש אפילו בלי רווח ובפרט שתקוותי לפעול על רומאנו שיקח פחות 500 ר"כ במכירתי לספרדי למען תשאר הביהכנ"ס במקומו לספרדים וד"ל. ואולי יותר מן 500 אפילו אם אצטרך בזה לקבץ נדבות שאז מוכרח יהי' להסכים. לכן גם מאדמו"ר אין קפידא כעת אם תמכר להג' בפחות איזה סך להיות שלספרדי הוסכם בפחות, ובפרט כי במזומנים. ועל כולם אודיעו אח"כ שעוד עניין ה'

מכריחנינו להחליט להספרדי, ראשית ממעות מזומנים, ושנית שלא יהי עלי תביעות מכל הצדדים. ובפרט כי נודע לי עוד ענינים שההכרח הביאני לזה וכן והעיקר למחר לגמור ולצאת מפחד המיסאן שאני בפחד שלא יודע מזה אפילו לאחינו האשכנזים ודי בזה.

ובטחוני כי ישמח בזה אדמו"ר שליט"א שעכ"פ גמכר ליהודי כשר. ולבנות בנינים חדשים נדבר אח"כ אולי הג' סיפאוף יתן מקום לבנות חנים וכו'. לכן אהובי וידידי הרבתי לדבר, למען יבין כי צדקו דברי, שאם ימכר לליב' לא אמלט מקפידות וחשדים וכתבי פלסתר להבאיש ריחי, ואולי גם על פ' כאשר התפאר הרש"ת כבר במכתב שהגרי"ב בכעס על כבודו מאד. אשר לא כן אם יעלה בידנו בעזה"ת לגמור הקני' בעד הגביר, אזי אצפה לד' שיהי בכבוד וגם נרויח בטוב מכוללם שאקבל ע"ז כתוב וחתום, ואולי ישאר לנו גם ריווח עכ"פ הסרסורים ובלתי יתערב זר אתנו. ומלבד זה בטחוני שכת"ר יהי לו טובות גדולים שהגביר יעשה ישיבה ע"י כת"ר ויתן לו לדור בהחצר למען יתן השגחתו, ועוד תקוות טובות. ואולי גם לאחינו האשכנזים, שאין להאריך בזה עוד. כי טובה גדולה נשקפת בקניית הגביר על ידי ועל ידי כת"ר, לכן יחגור שארית כותו לקחת ממנו ת"פ [= תחילת פרעון]. כאשר יעלה בידו ולהודיעני בט"ג כמה לקח הת"פ ולמחר לשלחו על הפאסט בשם יצחק פריינד. בטחוני כי יוכל לגמור הקני' בידו סתם בעד 21.000 אלף רו"כ ולא ידבר כלל בשביל הוצאות וסרסרי. אחרי שהודעתיו אני 21.500. ואולי יעלה בידו לגמור בעד 21.500. רק מצדי בראותי מצב הענין ובפחד גדול ולצאת מהמבוכה, הרשות בידו לגמור אפילו בעד 21.000 עם ההוצאות ואולי יעלה בידו להוציא הוצאות הקושאן. רק 21.000 עם הסרסרי. אך אם יגמור בכתב אתו יראה לתת דמי הנחלה בלבד לא עם הסרסרי והוצאות. רק לקצוב דמי הנחלה למשל 21.000 או 20.500. ועל הסרסרי והוצאות יהי נכתב בנייר לבד למען לא ידע בזה בעל הנחלה אולי נוכל להוציא ממנו איזה סך אח"כ מדמי המכירה שנקבל בעד הוצאות. ובפרט אם יהי מוכרח לגמור בעשרים אלף הקני' ואלף בעד ההוצאות והסרסרי. שאז נתי' מוכרח לתת ההוצאות מהאלף, כי בעד עשרים אלף לא הסכים עדיין בעל הנחלה בשום אופן, וכבר שלחתי לידו הט"ג שקבלתי למען יראה שאין נותנים רק עשרים אלף, וכתבתי לו בפ"י שהכסף אתן מזומנים מכיסי הגם שכתבו בזמנים ולא רצה בזה.

אך אחד מידידי הגיד לי עצמו שאני אגמור הקני' בכי טוב ואם יהי בעד הספרדים אזי יכריחו אותו בעד פחות קצת מלאשכנזים. ויש תקוה שיתרצה בעד 20.500 בלתי הוצאות עליו. לכן על כת"ר לגמור הקני' בכי טוב במקח היותר גדול שיעלה בידו...

אך אם חלילה וחלילה לא יוכל לגמור אתו כלל עד אשר יקבל מכתבי זה, ואולי ח"ו ח"ו יחזור מדיבורו שהגיד גם עשרים אלף בעד הנחלה וכל סביבותיו, היינו שח"ו ח"ו יבטל כל רצונו לקנות, אזי החוב מוטל על כת"ר אחרי שיתייאש ח"ו מקניית הגביר לגמרי — לפנות לליב' לאדמו"ר שליט"א ולהסביר לו מכל השגגה שיצא מאתו בשלחו הט"ג להריד"פ שבא לחברון ונתפרסם הדבר בחברון וירושלים ומהם הוציאו קול שהביא בידו מעות מזומנים עשרים אלף ואני לא רצייתי רק 22, ונתעורר בזה קנאה ושנאה, מהם מטעם אולי ארויח בזה אני או אחר ומהם בקנאה מהרמד"ס שיקח את החצר למדור ובטח יקבל חלק ברווח אתי

וכו', ומהם שאין חפצים שיתרומם מצב הברון ע"י אדמו"ר מליב' וכו'. ובין כך הגני כותב לכת"ר בשבועה חי נפשי כי הייתי כמבולבל מביאת הריד"פ שממש נחלשתי מצער לבבי ותהום העיר זה בכה וזה בכה, וכבר נכתבו בזה כמה וכמה מכתבים מהצד שכנגד ליב' וגם וכו'...

אך כ"ז צריך להיות בזריזות גדולה כי הד"ר אינגליז נסע על איזה שבועות עוד קודם החג ובעוד שני שבועות יבא, וגם רומאנו אולי יבא בראותו שלא נגמר כי אני הבטחתיו שבחדש זה יגמר בעזה"י...

ומתחנן אנכי לפניו מעתה שלא יעשה עוד שאלות ותשובות, אלא יגמור

בכי טוב ...

ידידו שמעון הויזמאן

1234567

לז

אשר החכמה

מאוסף הרשיל"א, צילום בידי.

במכתב זה ידיעה מעניינת אודות הגרש"ז גאב"ד לובלין בעל „תורת חסד”.

ר"ש הויזמאן אל הרשיל"א

ב"ה יום ב' ח"י למספר בני ישראל [ד' אייר] התרס"ח ירושלים ת"ו
שלום רב למע"כ אהובי ידי"ג עוז הרה"ג המפורסם בתו"י עניו וחסיד רב פעלים וכו' כקש"ת מוהרשיל"א שליט"א
שלום מאדון השלום!

אהובי ידי"ג את צערי ועגמת נפשי מעסק הנחלה גדולה מאד לא אוכל להעלות על הכתב כי תקצר היריעה מהכיל. במכתבי העבר הודעתי את כת"ר באורך מפרשת העבר מביאת רי"ד פרומקין לחברון, על אשר לא השבתי תומ"י ט"ג לכ"ק אדמו"ר על הט"ג שלו, שלזאת דרש ממנו אדמו"ר בט"ג להודיע סיבת הדבר. ולא שאל אותי במכתב כ"א בא בחוה"מ לחברון פתאום בעגלה רתומה לבדו, ושאל אותי בדבר, והודעתי כי כבר השבתי עוד בעבור ד' ימים בט"ג וגם במכתב. ובין כך ותהום כל העיר והקול יצא כי הביא עשרים אלף רוי"כ בעד הנחלה. וההתרגשות גברה הן מצד הגויים החפצים לקנות ואפילו מאחינו הספרדים ש". והודות לד' כי הד"ר אינגליז איננו בחברון כעת. כי נסע על איזה זמן לטייל והניח אצלי האדרעס שלו להודיעו כאשר אשיג תשובה בדבר מקח האחרון של הנחלה כי כן הבטחתיו וד"ל.

וכבר הודעתי לכת"ר את אשר הגיד לי חס"מ [חכם סלימאן מני] כי דרשו ממנו רמז"ס ויענקיל להשתדל לגמור דבר הקני'. והגיד להם שכן יעשה. וסיפר לי הדבר עד היכן אינם מכירים טובה האשכנזים בקנאה אולי ירוויח המשתדל או שלכבוד יהי לו שיגמר ענין גדול כזה ע"י. אני השבתי לו תוכל לכתוב בזה. אך הוא השיבני כי אם הייתי רוצה לכתוב לא הייתי מגיד לך. ושנית כי לא יש ביני לבין רומאנו אהבה משנאה ישנה שבין אבותינו ו"ל. ועתה ידידי כבר הודעתי את אשר דיבר אתי חכם סלימאן מני הי"ו בדבר הג' סופיאוף שאם יעלה בידינו למכור את הנחלה לו אזי מכל מה שיקדיש לטובת הכולל יתנו לנו

שכירות במיטב. ובפרט אם יקדיש את כל החצר אזי יגיע חלקו אולי לסך גדול.
 כי שכתתי מה שהגיד לי כמה יגיע לכת"ר. ואני מרוב צערי מכל הצדדים מהשקר
 השולט במנהל עירנו וד"ל, שחפצו לבלוע כל טובת עיקת"ו ולא יסתפק במה
 שיהי לו החצר למדור עוד חפצו להרוויח הוא ובנו סכומים גדולים במזומן.
 וכבר קבלתי מכתב מר' קולע שמזכיר אותי שאדע כי מגיע לו סכום נכון בעין
 יפה אם תגמר הקני' לאדמו"ר כי כתב בזה הרבה. גם הראה לי מכתב מאביו
 הרש"ו שכותב לו כי מצטער מאד באשר שמע כי נצמח קפידא בין אביו והרש"ה.
 לכן יודיע אותי אם דרושה ביאתו בשביל זה חברונה ימהר לבוא. יבין נא כת"ר
 על מה הוא מצטער כי הוא חושב ליקח בזה סכום נכון כי ה' הראש והראשון
 שנתן עצה לכתוב להג' רי"ב.

ושכחו כי הרה"צ הגאון מלובלין זצ"ל [הוא הגרש"ו בעל „תורת חסד"]
 ברח מחברון על אשר דרשו מאתו כי יקבל עליו לקבל מהגר"ב את הסכום
 הגדול שרצה ליתן על בנין בתים. שלזה הגיד הגאון זצ"ל כי חלילה לו ליקח
 הכסף ולמסרו ביד אחרים לבנין וד"ל. והדבר ידוע גם לגיסו הרמ"א [ר' מענדל
 אשכנזי נאה] נ"י וריד"פ [ור' ישראל דב פרומקין בעל החבצלת]. ואני הזכרתי
 בזה בחברון באשר הגיד לי כי רמד"ס אמר שיותר טוב להביא את המעות בשביל
 בנין בתים מחדש. ושחקתי ע"ז כי גילה סוד לבבו בחשבו שאין מבין בדבר כי
 עי"ן יוכלו לקחת שליש ורביע וד"ל ...

... ושלום שמעון הויזמאן

לח

מספר מגדל עז, עמ' תקנ.

אדמו"ר הרש"ב נ"ע לממונים בירושלים

ב"ה, יום ה' ז' אלול תרס"ח לפ"ק, נאות דשא סמוך לליאונא
 ישרים השי"ת הכוה"ח ברו"ג, לכבוד ידידי הממונים דעיה"ק ת"ו
 המפורסמי וחז"ס ונכבדי, ד' עליהם יחי'
 אחדשה"ס,

קול שוועת עיה"ק חברון ת"ו על אשר עשיתם לה בהעלמת כסף וועד
 כה"כ במשך שנים רבות עלתה עד שמי מרום, וגדול העוול האחרון מן הראשון
 אשר אתם מסרבים לילך עמהם לד"ת, לא ידעתי מאין לקחתם לכם הכח והעוז
 הזה, וא"א להניח הנהגה כזאת. ועתה תבחרו תיכף ב"ד צדק בירושלים ת"ו
 שיהי ע"פ הסכם ממוני עיה"ק חברון ת"ו וע"פ הסכמתכם ויהי ביניכם ד"ת,
 והב"ד יבררו כל הטענות וכאשר יפסקו תקיימו שניכם, ולמען שלא יהי עוד
 מקרים כאלה יצורף מעתה ב"ד הרה"ח הרמד"ס ב"י בהאדרעס בשילוח המעות
 מכל מדינתנו, וכבר הודעתי לכמה מקומות ולהמשולחים שישלחו מעתה ע"ש
 הרמד"ס והרמ"ש יחי' ואתם תדפיסו על הניירות שלכם את האדרעס כנ"ל, וכל
 המכתבים השייכים אל הכולל וכל הקבלות יהי חתומים ג"כ מממוני עיה"ק

וכו', ומהם שאין חפצים שיתרומם מצב חברון ע"י אדמו"ר מליב' וכו'. ובין כך הגני כותב לכת"ר בשבועה חי נפשי כי הייתי כמבולבל מביאת הריד"פ שממש נחלשתי מצער לבבי ותהום העיר זה בכה וזה בכה, וכבר נכתבו בזה כמה וכמה מכתבים מהצד שכנגד ליב' וגם וכו'...

אך כ"ז צריך להיות בזריזות גדולה כי הד"ר אינגליז נסע על איזה שבועות עוד קודם החג ובעוד שני שבועות יבא, וגם רומאנו אולי יבא בראותו שלא נגמר כי אני הבטחתיו שבחדש זה יגמר בעזה"י...

ומתחנן אנכי לפניו מעתה שלא יעשה עוד שאלות ותשובות, אלא יגמור בכי טוב...

לז

אוצר החכמה

מאוסף הרשיל"א, צילום בידי.

במכתב זה ידיעה מעניינת אודות הגרש"ז גאב"ד לובלין בעל „תורת חסד”.

ר"ש הויזמאן אל הרשיל"א

ב"ה יום ב' ח"י למספר בני ישראל [ד' אייר] התרס"ח ירושלים ת"ו
שלום רב למע"כ אהובי ידי"ג עוז הרה"ג המפורסם בתו"י עניו וחסיד רב פעלים וכו' כקש"ת מוהרשיל"א שליט"א
שלום מאדון השלום!

אהובי ידי"ג את צערי ועגמת נפשי מעסק הנחלה גדולה מאד לא אוכל להעלות על הכתב כי תקצר היריעה מהכיל. במכתבי העבר הודעתי את כת"ר באורך מפרשת העבר מביאת רי"ד פרומקין לחברון, על אשר לא השבתי תומ"י ט"ג לכ"ק אדמו"ר על הט"ג שלו, שלזאת דרש ממנו אדמו"ר בט"ג להודיע סיבת הדבר. ולא שאל אותי במכתב כ"א בא בחוה"מ לחברון פתאום בעגלה רתומה לבדו, ושאל אותי בדבר, והודעתי כי כבר השבתי עוד בעבור ד' ימים בט"ג וגם במכתב. ובין כך ותהום כל העיר והקול יצא כי הביא עשרים אלף רוי"כ בעד הנחלה. וההתרגשות גברה הן מצד הגויים החפצים לקנות ואפילו מאחינו הספרדים ש". והודות לד' כי הד"ר אינגליז איננו בחברון כעת. כי נסע על איזה זמן לטייל והניח אצלי האדרעס שלו להודיעו כאשר אשיג תשובה בדבר מקח האחרון של הנחלה כי כן הבטחתיו וד"ל.

וכבר הודעתי לכת"ר את אשר הגיד לי חס"מ [חכם סלימאן מני] כי דרשו ממנו רמז"ס ויענקיל להשתדל לגמור דבר הקני'. והגיד להם שכן יעשה. וסיפר לי הדבר עד היכן אינם מכירים טובה האשכנזים בקנאה אולי ירוויח המשתדל או שלכבוד יהי' לו שיגמר ענין גדול כזה ע"י. אני השבתי לו תוכל לכתוב בזה. אך הוא השיבני כי אם הייתי רוצה לכתוב לא הייתי מגיד לך. ושנית כי לא יש ביני לבין רומאנו אהבה משנאה ישנה שבין אבותינו ו"ל. ועתה ידידי כבר הודעתי את אשר דיבר אתי חכם סלימאן מני הי"ו בדבר הג' סופיאוף שאם יעלה בידינו למכור את הנחלה לו אזי מכל מה שיקדיש לטובת הכולל יתנו לנו

שכירות במיטב. ובפרט אם יקדיש את כל החצר אזי יגיע חלקו אולי לסך גדול. כי שכחתי מה שהגיד לי כמה יגיע לכת"ר. ואני מרוב צערי מכל הצדדים מהשקר השולט במנהל עירנו וד"ל, שחפצו לבלוע כל טובת עיקת"ו ולא יסתפק במה שיהי לו החצר למדור עוד חפצו להרוויח הוא ובנו סכומים גדולים במזומן. וכבר קבלתי מכתב מר' קולע שמזכיר אותי שאדע כי מגיע לו סכום נכון בעין יפה אם תגמר הקני' לאדמו"ר כי כתב בזה הרבה. גם הראה לי מכתב מאביו הרש"ו שכותב לו כי מצטער מאד באשר שמע כי נצמח קפידא בין אביו והרש"ה. לכן יודיע אותי אם דרושה ביאתו בשביל זה חברונה ימהר לבוא. יבין נא כת"ר על מה הוא מצטער כי הוא חושב ליקח בזה סכום נכון כי ה"י הראש והראשון שנתן עצה לכתוב להג' רי"ב.

ושכחו כי הרה"צ הגאון מלובלין זצ"ל [הוא הגרש"ו בעל „תורת חסד"] ברח מחברון על אשר דרשו מאתו כי יקבל עליו לקבל מהגר"ב את הסכום הגדול שרצה ליתן על בנין בתים. שלזה הגיד הגאון זצ"ל כי חלילה לו ליקח הכסף ולמסרו ביד אחרים לבנין וד"ל. והדבר ידוע גם לגיסו הרמ"א [ר' מענדל אשכנזי נאה] נ"י וריד"פ [ור' ישראל דב פרומקין בעל החבצלת]. ואני הזכרתי בזה בחברון באשר הגיד לי כי רמד"ס אמר שיותר טוב להביא את המעות בשביל בנין בתים מחדש. ושחקתי ע"ז כי גילה סוד לבבו בחשבו שאין מבין בדבר כי ע"ז יוכלו לקחת שליש ורביע וד"ל ...

... ושלום שמעון הויזמאן

לח

מספר מגדל עז, עמ' תקנ.

אדמו"ר הרש"ב נ"ע לממונים בירושלים

ב"ה, יום ה' ז' אלול תרס"ח לפ"ק, נאות דשא סמוך לליאונא ישרלים השי"ת הכוה"ח ברו"ג, לכבוד ידידי הממונים דעיה"ק ת"ו המפורסמי ווח"ס ונכבדי, ד' עליהם יחי' אחדשה"ס,

קול שוועת עיה"ק חברון ת"ו על אשר עשיתם לה בהעלמת כסף וועד כה"כ במשך שנים רבות עלתה עד שמי מרום, וגדול העוול האחרון מן הראשון אשר אתם מסרבים לילך עמהם לד"ת, לא ידעתי מאין לקחתם לכם הכח והעוז הזה, וא"א להניח הנהגה כזאת. ועתה תבחרו תיכף ב"ד צדק בירושלים ת"ו שיהי ע"פ הסכם ממוני עיה"ק חברון ת"ו וע"פ הסכמתכם ויהי ביניכם ד"ת, והב"ד יבררו כל הטענות וכאשר יפסקו תקיימו שניכם, ולמען שלא יהי עוד מקרים כאלה יצורף מעתה ב"ד הרה"ח הרמד"ס ב"י בהאדרעס בשילוח המעות מכל מדינתנו, וכבר הודעתי לכמה מקומות ולהמשולחים שישלחו מעתה ע"ש הרמד"ס והרמ"ש יחי' ואתם תדפיסו על הניירות שלכם את האדרעס כנ"ל, וכל המכתבים השייכים אל הכולל וכל הקבלות יהי' חתומים ג"כ מממוני עיה"ק